

USTAWA

z dnia 25 lutego 1964 r.

Kodeks rodzinny i opiekuńczy.

(Dz. U. Nr 9, poz. 59)

(Zmiany: Dz. U. z 1975 r. Nr 45, poz. 234; z 1986 r. Nr 36, poz. 180; z 1990 r. Nr 34, poz. 198; z 1995 r. Nr 83, poz. 417; z 1998 r. Nr 117, poz. 757; z 1999 r. Nr 52, poz. 532; z 2000 r. Nr 122, poz. 1322; z 2001 r. Nr 128, poz. 1403; z 2003 r. Nr 83, poz. 772 i Nr 130, poz. 1188; z 2004 r. Nr 162, poz. 1691; z 2007 r. Nr 121, poz. 831 i Nr 134, poz. 947)

Tytuł I.

MAŁŻEŃSTWO

DZIAŁ I

ZAWARCIE MAŁŻEŃSTWA.

Art. 1. ⁽¹⁾ § 1. Małżeństwo zostaje zawarte, gdy mężczyzna i kobieta jednocześnie obecni złożą przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenia, że wступują ze sobą w związek małżeński.

§ 2. Małżeństwo zostaje również zawarte, gdy mężczyzna i kobieta zawierający związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego w obecności duchownego oświadczą wolę jednoczesnego zawarcia małżeństwa podlegającego prawu polskiemu i kierownik urzędu stanu cywilnego następnie sporządzi akt małżeństwa. Gdy zostaną spełnione powyższe przesłanki, małżeństwo uważa się za zawarte w chwili złożenia oświadczenia woli w obecności duchownego.

§ 3. Przepis paragrafu poprzedzającego stosuje się, jeżeli ratyfikowana umowa międzynarodowa lub ustawa regulująca stosunki między państwem a kościołem albo innym związkiem wyznaniowym przewiduje możliwość wywołania przez związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu tego kościoła albo innego związku wyznaniowego takich skutków, jakie pociąga za sobą zawarcie małżeństwa przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego.

§ 4. ⁽²⁾ Mężczyzna i kobieta, będący obywatelami polskimi przebywającymi za granicą, mogą zawrzeć małżeństwo również przed polskim konsulem lub przed osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula.

Art. 2. ⁽³⁾ Jeżeli mimo niezachowania przepisów artykułu poprzedzającego został sporządzony akt małżeństwa, każdy, kto ma w tym interes prawny, może wystąpić z powództwem o ustalenie nieistnienia małżeństwa.

Art. 3. ⁽⁴⁾ § 1. Osoby zamierzające zawrzeć małżeństwo powinny złożyć lub przedstawić kierownikowi urzędu stanu cywilnego dokumenty niezbędne do zawarcia małżeństwa, określone w odrębnych przepisach.

§ 2. Jeżeli otrzymanie dokumentu, który osoba zamierzająca zawrzeć małżeństwo jest obowiązana złożyć lub przedstawić kierownikowi urzędu stanu cywilnego, napotyka trudne do przezwyciężenia przeszkody, sąd może zwolnić tę osobę od obowiązku złożenia lub przedstawienia tego dokumentu.

§ 3. ⁽⁵⁾ Kierownik urzędu stanu cywilnego wyjaśnia osobom zamierzającym zawrzeć małżeństwo doniosłość związku małżeńskiego, przepisy regulujące prawa i obowiązki małżonków oraz przepisy o nazwisku małżonków i o nazwisku ich dzieci.

Art. 4. ⁽⁶⁾ Małżeństwo przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego nie może być zawarte przed upływem miesiąca od dnia, kiedy osoby, które zamierzają je zawrzeć, złożyły kierownikowi urzędu stanu cywilnego

pisemne zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie tego małżeństwa. Jednakże kierownik urzędu stanu cywilnego może zezwolić na zawarcie małżeństwa przed upływem tego terminu, jeżeli przemawiają za tym ważne względy.

Art. 4¹. ⁽⁷⁾ § 1. Osobom zamierzającym zawrzeć małżeństwo w sposób określony w art. 1 § 2 i 3 kierownik urzędu stanu cywilnego wydaje zaświadczenie stwierdzające brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa oraz treść i datę złożonych przed nim oświadczeń w sprawie nazwisk przyszłych małżonków i ich dzieci.

§ 2. Zaświadczenie traci moc po upływie trzech miesięcy od dnia jego wydania.

§ 3. Wydając zaświadczenie kierownik urzędu stanu cywilnego informuje strony o dalszych czynnościach koniecznych do zawarcia małżeństwa.

Art. 5. ⁽⁸⁾ Kierownik urzędu stanu cywilnego, który dowiedział się o istnieniu okoliczności wyłączającej zawarcie zamierzonego małżeństwa, odmówi przyjęcia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński lub wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 4¹, a w razie wątpliwości zwróci się do sądu o rozstrzygnięcie, czy małżeństwo może być zawarte.

Art. 6. § 1. ⁽⁹⁾ Z ważnych powodów sąd może zezwolić, żeby oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński lub oświadczenie przewidziane w art. 1 § 2 zostało złożone przez pełnomocnika.

§ 2. Pełnomocnictwo powinno być udzielone na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym i wymieniać osobę, z którą małżeństwo ma być zawarte.

Art. 7. ⁽¹⁰⁾ § 1. Jeżeli małżeństwo jest zawierane przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego, oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński powinny być złożone publicznie w obecności dwóch pełnoletnich świadków.

§ 2. Kierownik urzędu stanu cywilnego zapytuje mężczyznę i kobietę, czy zamierzają zawrzeć ze sobą małżeństwo, a gdy oboje odpowiedzą na to pytanie twierdząco, wzywa ich do złożenia oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński oraz oświadczeń w sprawie nazwisk małżonków i ich dzieci.

§ 3. Każda z osób zawierających małżeństwo składa oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński, powtarzając za kierownikiem urzędu stanu cywilnego treść oświadczenia lub odczytując je na głos. Osoba nie mogąca mówić składa oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński podpisując akt małżeństwa.

§ 4. Po złożeniu oświadczeń o wstąpieniu w związek małżeński przez obie strony kierownik urzędu stanu cywilnego ogłasza, że wskutek zgodnych oświadczeń obu stron małżeństwo zostało zawarte.

Art. 8. ⁽¹¹⁾ § 1. Duchowny, przed którym zawierany jest związek małżeński podlegający prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego, nie może przyjąć oświadczeń przewidzianych w art. 1 § 2 - bez uprzedniego przedstawienia mu zaświadczenia stwierdzającego brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa, sporządzonego przez kierownika urzędu stanu cywilnego.

§ 2. Niezwłocznie po złożeniu oświadczeń, o których mowa w § 1, duchowny sporządza zaświadczenie stwierdzające, że oświadczenia zostały złożone w jego obecności przy zawarciu związku małżeńskiego podlegającego prawu wewnętrznemu kościoła albo innego związku wyznaniowego. Zaświadczenie to podpisują duchowny, małżonkowie i dwaj pełnoletni świadkowie obecni przy złożeniu tych oświadczeń.

§ 3. ⁽¹²⁾ Zaświadczenie, o którym mowa w § 2, wraz z zaświadczeniem sporządzonym przez kierownika urzędu stanu cywilnego na podstawie art. 4¹ § 1 duchowny przekazuje do urzędu stanu cywilnego przed upływem pięciu dni od zawarcia małżeństwa; nadanie jako przesyłki poleconej w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z przekazaniem do urzędu stanu cywilnego. Jeżeli zachowanie tego terminu nie jest możliwe z powodu siły wyższej, bieg terminu ulega zawieszeniu przez czas trwania przeszkody.

Art. 9. ⁽¹³⁾ § 1. W razie niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu jednej ze stron, oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński mogą być złożone niezwłocznie przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego bez złożenia lub przedstawienia dokumentów niezbędnych do zawarcia małżeństwa. Jednakże i w tym wypadku strony są obowiązane złożyć zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa.

§ 2. W razie niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu jednej ze stron, oświadczenia przewidziane w art. 1 § 2 mogą być złożone przed duchownym bez przedstawienia zaświadczenia sporządzonego przez kierownika urzędu stanu cywilnego, stwierdzającego brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa. W takim wypadku strony składają przed duchownym zapewnienie, że nie wiedzą o istnieniu okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa. Przepisy art. 1 § 3 oraz art. 2 i art. 8 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio.

Art. 10. ⁽¹⁴⁾ § 1. Nie może zawrzeć małżeństwa osoba nie mająca ukończonych lat osiemnastu. Jednakże z ważnych powodów sąd **opiekuńczy** może zezwolić na zawarcie małżeństwa kobiecie, która ukończyła lat szesnaście, a z okoliczności wynika, że zawarcie małżeństwa będzie zgodne z dobrem założonej rodziny.

§ 2. ⁽¹⁵⁾ Unieważnienia małżeństwa zawartego przez mężczyznę, który nie ukończył lat osiemnastu, oraz przez kobietę, która nie ukończyła lat szesnastu albo bez zezwolenia sądu zawarła małżeństwo po ukończeniu lat szesnastu, lecz przed ukończeniem lat osiemnastu, może żądać każdy z małżonków.

§ 3. Nie można unieważnić małżeństwa z powodu braku przepisanego wieku, jeżeli małżonek przed wytoczeniem powództwa ten wiek osiągnął.

§ 4. ⁽¹⁶⁾ Jeżeli kobieta zaszła w ciążę, jej mąż nie może żądać unieważnienia małżeństwa z powodu braku przepisanego wieku.

Art. 11. § 1. Nie może zawrzeć małżeństwa osoba ubezwłasnowolniona całkowicie.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu ubezwłasnowolnienia może żądać każdy z małżonków.

§ 3. Nie można unieważnić małżeństwa z powodu ubezwłasnowolnienia, jeżeli ubezwłasnowolnienie zostało uchylone.

Art. 12. § 1. Nie może zawrzeć małżeństwa osoba dotknięta chorobą psychiczną albo niedorozwojem umysłowym. Jeżeli jednak stan zdrowia lub umysłu takiej osoby nie zagraża małżeństwu ani zdrowiu przyszłego potomstwa i jeżeli osoba ta nie została ubezwłasnowolniona całkowicie, sąd może jej zezwolić na zawarcie małżeństwa.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu choroby psychicznej albo niedorozwoju umysłowego jednego z małżonków może żądać każdy z małżonków.

§ 3. Nie można unieważnić małżeństwa z powodu choroby psychicznej jednego z małżonków po ustaniu tej choroby.

Art. 13. § 1. Nie może zawrzeć małżeństwa, kto już pozostaje w związku małżeńskim.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim może żądać każdy, kto ma w tym interes prawny.

§ 3. Nie można unieważnić małżeństwa z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w poprzednio zawartym związku małżeńskim, jeżeli poprzednie małżeństwo ustało lub zostało unieważnione, chyba że ustanie tego małżeństwa nastąpiło przez śmierć osoby, która zawarła ponownie małżeństwo pozostając w poprzednio zawartym związku małżeńskim.

Art. 14. § 1. Nie mogą zawrzeć ze sobą małżeństwa krewni w linii prostej, rodzeństwo ani powinowaci w linii prostej. Jednakże z ważnych powodów sąd może zezwolić na zawarcie małżeństwa między powinowatymi.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu pokrewieństwa między małżonkami może żądać każdy, kto ma w tym interes prawny.

§ 3. Unieważnienia małżeństwa z powodu powinowactwa między małżonkami może żądać każdy z małżonków.

Art. 15. § 1. Nie mogą zawrzeć ze sobą małżeństwa przysposabiający i przysposobiony.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu stosunku przysposobienia między małżonkami może żądać każdy z małżonków.

§ 3. Nie można unieważnić małżeństwa z powodu stosunku przysposobienia między małżonkami, jeżeli stosunek ten ustał.

Art. 15¹. ⁽¹⁷⁾ § 1. Małżeństwo może być unieważnione, jeżeli oświadczenie o wstąpieniu w związek małżeński lub oświadczenie przewidziane w art. 1 § 2 zostało złożone:

1) przez osobę, która z jakichkolwiek powodów znajdowała się w stanie wyłączającym świadome wyrażenie woli,

2) pod wpływem błędu co do tożsamości drugiej strony,

3) pod wpływem bezprawnej groźby drugiej strony lub osoby trzeciej, jeżeli z okoliczności wynika, że składający oświadczenie mógł się obawiać, że jemu samemu lub innej osobie grozi poważne niebezpieczeństwo osobiste.

§ 2. Unieważnienia małżeństwa z powodu okoliczności wymienionych w § 1 może żądać małżonek, który złożył oświadczenie dotknięte wadą.

§ 3. Nie można żądać unieważnienia małżeństwa po upływie sześciu miesięcy od ustania stanu wyłączającego świadome wyrażenie woli, od wykrycia błędu lub ustania obawy wywołanej groźbą - a w każdym wypadku po upływie lat trzech od zawarcia małżeństwa.

Art. 16. W razie zawarcia małżeństwa przez pełnomocnika mocodawca może żądać unieważnienia małżeństwa, jeżeli brak było zezwolenia sądu na złożenie oświadczenia o wstąpieniu w związek małżeński przez pełnomocnika albo jeżeli pełnomocnictwo było nieważne lub skutecznie odwołane. Jednakże nie można z tego powodu żądać unieważnienia małżeństwa, jeżeli małżonkowie podjęli wspólne pożycie.

Art. 17. ⁽¹⁸⁾ Małżeństwo może być unieważnione tylko z przyczyn przewidzianych w przepisach działu niniejszego.

Art. 18. Nie można unieważnić małżeństwa po jego ustaniu. Nie dotyczy to jednak unieważnienia z powodu pokrewieństwa między małżonkami oraz z powodu pozostawania przez jednego z małżonków w chwili zawarcia małżeństwa w zawartym poprzednio związku małżeńskim.

Art. 19. § 1. Jeżeli jeden z małżonków wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa, unieważnienie może nastąpić także po śmierci drugiego małżonka, na którego miejsce w procesie wstępuje kurator ustanowiony przez sąd.

§ 2. W razie śmierci małżonka, który wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa, unieważnienia mogą dochodzić jego zstępni.

Art. 20. § 1. Orzekając unieważnienie małżeństwa, sąd orzeka także, czy i który z małżonków zawarł małżeństwo w złej wierze.

§ 2. Za będącego w złej wierze uważa się małżonka, który w chwili zawarcia małżeństwa wiedział o

okoliczności stanowiącej podstawę jego unieważnienia.

Art. 21. Do skutków unieważnienia małżeństwa w zakresie stosunku małżonków do wspólnych dzieci oraz w zakresie stosunków majątkowych między małżonkami stosuje się odpowiednio przepisy o rozwodzie, przy czym małżonek, który zawarł małżeństwo w złej wierze, traktowany jest tak, jak małżonek winny rozkładu pożycia małżeńskiego.

Art. 22. Powództwo o unieważnienie oraz ustalenie istnienia lub nieistnienia małżeństwa może wytoczyć także prokurator.

DZIAŁ II

PRAWA I OBOWIĄZKI MAŁŻONKÓW.

Art. 23. Małżonkowie mają równe prawa i obowiązki w małżeństwie. Są obowiązani do wspólnego pożycia, do wzajemnej pomocy i wierności oraz do współdziałania dla dobra rodziny, którą przez swój związek założyli.

Art. 24. Małżonkowie rozstrzygają wspólnie o istotnych sprawach rodziny; w braku porozumienia każdy z nich może zwrócić się o rozstrzygnięcie do sądu.

Art. 25. ⁽¹⁹⁾ § 1. O nazwisku, które każdy z małżonków będzie nosił po zawarciu małżeństwa, decyduje jego oświadczenie złożone przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego. Oświadczenie może być złożone bezpośrednio po zawarciu małżeństwa albo przed sporządzeniem przez kierownika urzędu stanu cywilnego zaświadczenia stwierdzającego brak okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa.

§ 2. Małżonkowie mogą nosić wspólne nazwisko będące dotychczasowym nazwiskiem jednego z nich. Każdy z małżonków może również zachować swoje dotychczasowe nazwisko albo połączyć z nim dotychczasowe nazwisko drugiego małżonka. Nazwisko utworzone w wyniku połączenia nie może składać się z więcej niż dwóch członów.

§ 3. W razie niezłożenia oświadczenia w sprawie nazwiska, każdy z małżonków zachowuje swoje dotychczasowe nazwisko.

Art. 26. Z małżeństwa wynika powinowactwo między małżonkiem a krewnymi drugiego małżonka; trwa ono mimo ustania małżeństwa.

Art. 27. Oboje małżonkowie obowiązani są, każdy według swych sił oraz swych możliwości zarobkowych i majątkowych, przyczyniać się do zaspokajania potrzeb rodziny, którą przez swój związek założyli. Zadośćuczynienie temu obowiązkowi może polegać także, w całości lub w części, na osobistych staraniach o wychowanie dzieci i na pracy we wspólnym gospodarstwie domowym.

Art. 28. § 1. ⁽²⁰⁾ Jeżeli jeden z małżonków pozostających we wspólnym pożyciu nie spełnia ciężącego na nim obowiązku przyczyniania się do zaspokajania potrzeb rodziny, sąd może nakazać, ażeby wynagrodzenie za pracę albo inne należności przypadające temu małżonkowi były w całości lub w części wypłacane do rąk drugiego małżonka.

§ 2. ⁽²¹⁾ Nakaz, o którym mowa w paragrafie poprzedzającym, zachowuje moc mimo ustania po jego wydaniu wspólnego pożycia małżonków. Sąd może jednak na wniosek każdego z małżonków nakaz ten zmienić albo uchylić.

Art. 28¹. ⁽²²⁾ Jeżeli prawo do mieszkania przysługuje jednemu małżonkowi, drugi małżonek jest uprawniony do korzystania z tego mieszkania w celu zaspokojenia potrzeb rodziny. Przepis ten stosuje się odpowiednio do przedmiotów urządzenia domowego.

Art. 29. W razie przemijającej przeszkody, która dotyczy jednego z małżonków pozostających we wspólnym pożyciu, drugi małżonek może za niego działać w sprawach zwykłego zarządu, w szczególności może bez

pełnomocnictwa pobierać przypadające należności, chyba że sprzeciwia się temu małżonek, którego przeszkoda dotyczy. Względem osób trzecich sprzeciw jest skuteczny, jeżeli był im wiadomy.

Art. 30. § 1. Oboje małżonkowie są odpowiedzialni solidarnie za zobowiązania zaciągnięte przez jednego z nich w sprawach wynikających z zaspokajania zwykłych potrzeb rodziny.

§ 2. Z ważnych powodów sąd może na żądanie jednego z małżonków postanowić, że za powyższe zobowiązania odpowiedzialny jest tylko ten małżonek, który je zaciągnął. Postanowienie to może być uchylone w razie zmiany okoliczności.

§ 3. Względem osób trzecich wyłączenie odpowiedzialności solidarnej jest skuteczne, jeżeli było im wiadome.

DZIAŁ III

MAŁŻEŃSKIE USTROJE MAJĄTKOWE⁽²³⁾

Rozdział I.

Ustawowy ustrój majątkowy⁽²⁴⁾

Art. 31. ⁽²⁵⁾ § 1. Z chwilą zawarcia małżeństwa powstaje między małżonkami z mocy ustawy wspólność majątkowa (wspólność ustawowa) obejmująca przedmioty majątkowe nabyte w czasie jej trwania przez oboje małżonków lub przez jednego z nich (majątek wspólny). Przedmioty majątkowe nieobjęte wspólnością ustawową należą do majątku osobistego każdego z małżonków.

§ 2. Do majątku wspólnego należą w szczególności:

- 1) pobrane wynagrodzenie za pracę i dochody z innej działalności zarobkowej każdego z małżonków,
- 2) dochody z majątku wspólnego, jak również z majątku osobistego każdego z małżonków,
- 3) środki zgromadzone na rachunku otwartego lub pracowniczego funduszu emerytalnego każdego z małżonków.

Art. 32. ⁽²⁶⁾ (uchylony).

Art. 33. ⁽²⁷⁾ Do majątku osobistego każdego z małżonków należą:

- 1) przedmioty majątkowe nabyte przed powstaniem wspólności ustawowej,
- 2) przedmioty majątkowe nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił,
- 3) prawa majątkowe wynikające ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom,
- 4) przedmioty majątkowe służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków,
- 5) prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie,
- 6) przedmioty uzyskane z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia albo z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę; nie dotyczy to jednak renty należnej poszkodowanemu małżonkowi z powodu całkowitej lub częściowej utraty zdolności do pracy zarobkowej albo z powodu zwiększenia się jego potrzeb lub zmniejszenia widoków powodzenia na przyszłość,

- 7) wierzytelności z tytułu wynagrodzenia za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej jednego z małżonków,
- 8) przedmioty majątkowe uzyskane z tytułu nagrody za osobiste osiągnięcia jednego z małżonków,
- 9) prawa autorskie i prawa pokrewne, prawa własności przemysłowej oraz inne prawa twórcy,
- 10) przedmioty majątkowe nabyte w zamian za składniki majątku osobistego, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej.

Art. 34. Przedmioty zwykłego urządzenia domowego służące do użytku obojga małżonków są objęte wspólnością ustawową także w wypadku, gdy zostały nabyte przez dziedziczenie, zapis lub darowiznę, chyba że spadkodawca lub darczyńca inaczej postanowił.

Art. 34¹. ⁽²⁸⁾ Każdy z małżonków jest uprawniony do współposiadania rzeczy wchodzących w skład majątku wspólnego oraz do korzystania z nich w takim zakresie, jaki daje się pogodzić ze współposiadaniem i korzystaniem z rzeczy przez drugiego małżonka.

Art. 35. W czasie trwania wspólności ustawowej żaden z małżonków nie może żądać podziału majątku wspólnego. Nie może również rozporządzać ani zobowiązywać się do rozporządzenia udziałem, który w razie ustania wspólności przypadnie mu w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

Art. 36. ⁽²⁹⁾ § 1. Oboje małżonkowie są obowiązani współdziałać w zarządzie majątkiem wspólnym, w szczególności udzielać sobie wzajemnie informacji o stanie majątku wspólnego, o wykonywaniu zarządu majątkiem wspólnym i o zobowiązaniach obciążających majątek wspólny.

§ 2. Każdy z małżonków może samodzielnie zarządzać majątkiem wspólnym, chyba że przepisy poniższe stanowią inaczej. Wykonywanie zarządu obejmuje czynności, które dotyczą przedmiotów majątkowych należących do majątku wspólnego, w tym czynności zmierzające do zachowania tego majątku.

§ 3. Przedmiotami majątkowymi służącymi małżonkowi do wykonywania zawodu lub prowadzenia działalności zarobkowej małżonek ten zarządza samodzielnie. W razie przemijającej przeszkody drugi małżonek może dokonywać niezbędnych bieżących czynności.

Art. 36¹. ⁽³⁰⁾ § 1. Małżonek może sprzeciwić się czynności zarządu majątkiem wspólnym zamierzonej przez drugiego małżonka, z wyjątkiem czynności w bieżących sprawach życia codziennego lub zmierzającej do zaspokojenia zwykłych potrzeb rodziny albo podejmowanej w ramach działalności zarobkowej.

§ 2. Sprzeciw jest skuteczny wobec osoby trzeciej, jeżeli mogła się z nim zapoznać przed dokonaniem czynności prawnej.

§ 3. Przepis art. 39 stosuje się odpowiednio.

Art. 37. ⁽³¹⁾ § 1. Zgoda drugiego małżonka jest potrzebna do dokonania:

- 1) czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia nieruchomości lub użytkowania wieczystego, jak również prowadzącej do oddania nieruchomości do używania lub pobierania z niej pożytków,
- 2) czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia prawa rzeczowego, którego przedmiotem jest budynek lub lokal,
- 3) czynności prawnej prowadzącej do zbycia, obciążenia, odpłatnego nabycia i wydzierżawienia gospodarstwa rolnego lub przedsiębiorstwa,

4) darowizny z majątku wspólnego, z wyjątkiem drobnych darowizn zwyczajowo przyjętych.

§ 2. Ważność umowy, która została zawarta przez jednego z małżonków bez wymaganej zgody drugiego, zależy od potwierdzenia umowy przez drugiego małżonka.

§ 3. Druga strona może wyznaczyć małżonkowi, którego zgoda jest wymagana, odpowiedni termin do potwierdzenia umowy; staje się wolna po bezskutecznym upływie wyznaczonego terminu.

§ 4. Jednostronna czynność prawna dokonana bez wymaganej zgody drugiego małżonka jest nieważna.

Art. 38. Jeżeli na podstawie czynności prawnej dokonanej przez jednego małżonka bez wymaganej zgody drugiego osoba trzecia nabywa prawo lub zostaje zwolniona od obowiązku, stosuje się odpowiednio przepisy o ochronie osób, które w dobrej wierze dokonały czynności prawnej z osobą nie uprawnioną do rozporządzania prawem.

Art. 39. ⁽³²⁾ Jeżeli jeden z małżonków odmawia zgody wymaganej do dokonania czynności, albo jeżeli porozumienie z nim napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody, drugi małżonek może zwrócić się do sądu o zezwolenie na dokonanie czynności. Sąd udziela zezwolenia, jeżeli dokonania czynności wymaga dobro rodziny.

Art. 40. ⁽³³⁾ Z ważnych powodów sąd może na żądanie jednego z małżonków pozbawić drugiego małżonka samodzielnego zarządu majątkiem wspólnym; może również postanowić, że na dokonanie czynności wskazanych w art. 37 § 1 zamiast zgody małżonka będzie potrzebne zezwolenie sądu. Postanowienia te mogą być uchylone w razie zmiany okoliczności.

Art. 41. ⁽³⁴⁾ § 1. Jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie za zgodą drugiego małżonka, wierzyciel może żądać zaspokojenia także z majątku wspólnego małżonków.

§ 2. Jeżeli małżonek zaciągnął zobowiązanie bez zgody drugiego małżonka albo zobowiązanie jednego z małżonków nie wynika z czynności prawnej, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9, a jeżeli wierzytelność powstała w związku z prowadzeniem przedsiębiorstwa, także z przedmiotów majątkowych wchodzących w skład przedsiębiorstwa.

§ 3. Jeżeli wierzytelność powstała przed powstaniem wspólności lub dotyczy majątku osobistego jednego z małżonków, wierzyciel może żądać zaspokojenia z majątku osobistego dłużnika, z wynagrodzenia za pracę lub z dochodów uzyskanych przez dłużnika z innej działalności zarobkowej, jak również z korzyści uzyskanych z jego praw, o których mowa w art. 33 pkt 9.

Art. 42. ⁽³⁵⁾ Wierzyciel małżonka nie może w czasie trwania wspólności ustawowej żądać zaspokojenia z udziału, który w razie ustania wspólności przypadnie temu małżonkowi w majątku wspólnym lub w poszczególnych przedmiotach należących do tego majątku.

Art. 43. § 1. Oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym.

§ 2. ⁽³⁶⁾ Jednakże z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać, ażeby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku. Spadkobiercy małżonka mogą wystąpić z takim żądaniem tylko w wypadku, gdy spadkodawca wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa albo o rozwód lub wystąpił o orzeczenie separacji.

§ 3. Przy ocenie, w jakim stopniu każdy z małżonków przyczynił się do powstania majątku wspólnego, uwzględnia się także nakład osobistej pracy przy wychowaniu dzieci i we wspólnym gospodarstwie domowym.

Art. 44. ⁽³⁷⁾ (uchylony).

Art. 45. ⁽³⁸⁾ § 1. Każdy z małżonków powinien zwrócić wydatki i nakłady poczynione z majątku wspólnego na jego majątek osobisty, z wyjątkiem wydatków i nakładów koniecznych na przedmioty majątkowe przynoszące dochód. Może żądać zwrotu wydatków i nakładów, które poczynił ze swojego majątku osobistego na majątek wspólny. Nie można żądać zwrotu wydatków i nakładów zużytych w celu zaspokojenia potrzeb rodziny, chyba że zwiększyły wartość majątku w chwili ustania wspólności.

§ 2. Zwrotu dokonuje się przy podziale majątku wspólnego, jednakże sąd może nakazać wcześniejszy zwrot, jeżeli wymaga tego dobro rodziny.

§ 3. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy dług jednego z małżonków został zaspokojony z majątku wspólnego.

Art. 46. ⁽³⁹⁾ W sprawach nieunormowanych w artykułach poprzedzających od chwili ustania wspólności ustawowej do majątku, który był nią objęty, jak również do podziału tego majątku, stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności majątku spadkowego i o dziale spadku.

Rozdział II. ⁽⁴⁰⁾

Umowne ustroje majątkowe.

Oddział 1.

Przepisy ogólne.

Art. 47. § 1. Małżonkowie mogą przez umowę zawartą w formie aktu notarialnego wspólność ustawową rozszerzyć lub ograniczyć albo ustanowić rozdzielność majątkową lub rozdzielność majątkową z wyrównaniem dorobków (umowa majątkowa). Umowa taka może poprzedzać zawarcie małżeństwa.

§ 2. Umowa majątkowa małżeńska może być zmieniona albo rozwiązana. W razie jej rozwiązania w czasie trwania małżeństwa, powstaje między małżonkami wspólność ustawowa, chyba że strony postanowiły inaczej.

Art. 47¹. Małżonek może powoływać się względem innych osób na umowę majątkową małżeńską, gdy jej zawarcie oraz rodzaj były tym osobom wiadome.

Oddział 2.

Wspólność majątkowa.

Art. 48. Do ustanowionej umową wspólności majątkowej stosuje się odpowiednio przepisy o wspólności ustawowej, z zachowaniem przepisów niniejszego oddziału.

Art. 49. § 1. Nie można przez umowę majątkową małżeńską rozszerzyć wspólności na:

- 1) przedmioty majątkowe, które przypadną małżonkowi z tytułu dziedziczenia, zapisu lub darowizny,
- 2) prawa majątkowe, które wynikają ze wspólności łącznej podlegającej odrębnym przepisom,
- 3) prawa niezbywalne, które mogą przysługiwać tylko jednej osobie,
- 4) wierzytelności z tytułu odszkodowania za uszkodzenie ciała lub wywołanie rozstroju zdrowia, o ile nie wchodzi one do wspólności ustawowej, jak również wierzytelności z tytułu zadośćuczynienia za doznaną krzywdę,
- 5) niewymagalne jeszcze wierzytelności o wynagrodzenie za pracę lub z tytułu innej działalności zarobkowej każdego z małżonków.

§ 2. W razie wątpliwości uważa się, że przedmioty służące wyłącznie do zaspokajania osobistych potrzeb jednego z małżonków nie zostały włączone do wspólności.

Art. 50. Jeżeli wierzytelność powstała przed rozszerzeniem wspólności, wierzyciel, którego dłużnikiem jest tylko jeden małżonek, może żądać zaspokojenia także z tych przedmiotów majątkowych, które należałyby do majątku osobistego dłużnika, gdyby wspólność majątkowa nie została rozszerzona.

Art. 50¹. W razie ustania wspólności, udziały małżonków są równe, chyba że umowa majątkowa małżeńska stanowi inaczej. Przepis ten nie wyłącza zastosowania art. 43 § 2 i 3.

Oddział 3.

Rozdzielność majątkowa.

Art. 51. W razie umownego ustanowienia rozdzielności majątkowej, każdy z małżonków zachowuje zarówno majątek nabyty przed zawarciem umowy, jak i majątek nabyty później.

Art. 51¹. Każdy z małżonków zarządza samodzielnie swoim majątkiem.

Oddział 4.

Rozdzielność majątkowa z wyrównaniem dorobków.

Art. 51². Do rozdzielności majątkowej z wyrównaniem dorobków stosuje się przepisy o rozdzielności majątkowej, z zachowaniem przepisów niniejszego oddziału.

Art. 51³. § 1. Dorobkiem każdego z małżonków jest wzrost wartości jego majątku po zawarciu umowy majątkowej.

§ 2. Jeżeli umowa majątkowa nie stanowi inaczej, przy obliczaniu dorobków pomija się przedmioty majątkowe nabyte przed zawarciem umowy majątkowej i wymienione w art. 33 pkt 2, 5-7, 9 oraz przedmioty nabyte w zamian za nie, natomiast dolicza się wartość:

- 1) darowizn dokonanych przez jednego z małżonków, z wyłączeniem darowizn na rzecz wspólnych zstępnych małżonków oraz drobnych zwyczajowo przyjętych darowizn na rzecz innych osób,
- 2) usług świadczonych osobiście przez jednego z małżonków na rzecz majątku drugiego małżonka,
- 3) nakładów i wydatków na majątek jednego małżonka z majątku drugiego małżonka.

§ 3. Dorobek oblicza się według stanu majątku z chwili ustania rozdzielności majątkowej i według cen z chwili rozliczenia.

Art. 51⁴. § 1. Po ustaniu rozdzielności majątkowej małżonek, którego dorobek jest mniejszy niż dorobek drugiego małżonka, może żądać wyrównania dorobków przez zapłatę lub przeniesienie prawa.

§ 2. Z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków.

§ 3. W razie braku porozumienia między stronami co do sposobu lub wysokości wyrównania, rozstrzyga sąd.

Art. 51⁵. § 1. W razie śmierci jednego z małżonków, wyrównanie dorobków następuje między jego spadkobiercami a małżonkiem pozostałym przy życiu.

§ 2. Spadkobiercy małżonka mogą wystąpić z żądaniem zmniejszenia obowiązku wyrównania dorobków tylko wtedy, gdy spadkodawca wytoczył powództwo o unieważnienie małżeństwa albo o rozwód lub wystąpił

o orzeczenie separacji.

Rozdział III.⁽⁴¹⁾

Przymusowy ustrój majątkowy.

Art. 52. § 1. Z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać ustanowienia przez sąd rozdzielności majątkowej.

§ 2. Rozdzielność majątkowa powstaje z dniem oznaczonym w wyroku, który ją ustanawia. W wyjątkowych wypadkach sąd może ustanowić rozdzielność majątkową z dniem wcześniejszym niż dzień wytoczenia powództwa, w szczególności, jeżeli małżonkowie żyli w rozłączeniu.

Art. 53. § 1. Rozdzielność majątkowa powstaje z mocy prawa, w razie ubezwłasnowolnienia lub ogłoszenia upadłości jednego z małżonków.

§ 2. W razie uchylenia ubezwłasnowolnienia, a także umorzenia, ukończenia lub uchylenia postępowania upadłościowego, między małżonkami powstaje ustawowy ustrój majątkowy.

Art. 54. § 1. Orzeczenie separacji powoduje powstanie między małżonkami rozdzielności majątkowej.

§ 2. Z chwilą zniesienia separacji powstaje między małżonkami ustawowy ustrój majątkowy. Na zgodny wniosek małżonków sąd orzeka o utrzymaniu między małżonkami rozdzielności majątkowej.

DZIAŁ IV

USTANIE MAŁŻEŃSTWA.

Art. 55. § 1. W razie uznania jednego z małżonków za zmarłego domniemywa się, że małżeństwo ustało z chwilą, która w orzeczeniu o uznaniu tego małżonka za zmarłego została oznaczona jako chwila jego śmierci.

§ 2. Jeżeli po uznaniu jednego z małżonków za zmarłego drugi małżonek zawarł nowy związek małżeński, związek ten nie może być unieważniony z tego powodu, że małżonek uznany za zmarłego żyje albo że jego śmierć nastąpiła w innej chwili aniżeli chwila oznaczona w orzeczeniu o uznaniu za zmarłego. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli w chwili zawarcia nowego związku małżeńskiego strony wiedziały, że małżonek uznany za zmarłego pozostaje przy życiu.

Art. 56. § 1. Jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny i trwały rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd rozwiązał małżeństwo przez rozwód.

§ 2. Jednakże mimo zupełnego i trwałego rozkładu pożycia rozwód nie jest dopuszczalny, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie rozwodu byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

§ 3. Rozwód nie jest również dopuszczalny, jeżeli żąda go małżonek wyłącznie winny rozkładu pożycia, chyba że drugi małżonek wyrazi zgodę na rozwód albo że odmowa jego zgody na rozwód jest w danych okolicznościach sprzeczna z zasadami współżycia społecznego.

Art. 57. § 1. Orzekając rozwód sąd orzeka także, czy i który z małżonków ponosi winę rozkładu pożycia.

§ 2. Jednakże na zgodne żądanie małżonków sąd zaniecha orzekania o winie. W tym wypadku następują skutki takie, jak gdyby żaden z małżonków nie ponosił winy.

Art. 58. § 1. ⁽⁴²⁾ W wyroku orzekającym rozwód sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem obojga małżonków oraz orzeka, w jakiej wysokości każdy z małżonków obowiązany

jest do ponoszenia kosztów utrzymania i wychowania dziecka. Sąd może powierzyć wykonywanie władzy jednemu z rodziców ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka.

§ 2. ⁽⁴³⁾ Jeżeli małżonkowie zajmują wspólne mieszkanie, sąd w wyroku rozwodowym orzeka także o sposobie korzystania z tego mieszkania przez czas wspólnego w nim zamieszkiwania rozwiedzionych małżonków. W wypadkach wyjątkowych, gdy jeden z małżonków swym rażąco nagannym postępowaniem uniemożliwia wspólne zamieszkiwanie, sąd może nakazać jego eksmisję na żądanie drugiego małżonka. Na zgodny wniosek stron sąd może w wyroku orzekającym rozwód orzec również o podziale wspólnego mieszkania albo o przyznaniu mieszkania jednemu z małżonków, jeżeli drugi małżonek wyraża zgodę na jego opuszczenie bez dostarczenia lokalu zamiennego i pomieszczenia zastępczego, o ile podział bądź jego przyznanie jednemu z małżonków są możliwe.

§ 3. ⁽⁴⁴⁾ Na wniosek jednego z małżonków sąd może w wyroku orzekającym rozwód dokonać podziału majątku wspólnego, jeżeli przeprowadzenie tego podziału nie spowoduje nadmiernej zwłoki w postępowaniu.

§ 4. ⁽⁴⁵⁾ Orzekając o wspólnym mieszkaniu małżonków sąd uwzględnia przede wszystkim potrzeby dzieci i małżonka, któremu powierza wykonywanie władzy rodzicielskiej.

Art. 59. ⁽⁴⁶⁾ W ciągu trzech miesięcy od chwili uprawomocnienia się orzeczenia rozvodu małżonek rozwiedziony, który wskutek zawarcia małżeństwa zmienił swoje dotychczasowe nazwisko, może przez oświadczenie złożone przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego powrócić do nazwiska, które nosił przed zawarciem małżeństwa.

Art. 60. § 1. Małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia i który znajduje się w niedostatku, może żądać od drugiego małżonka rozwiedzonego dostarczania środków utrzymania w zakresie odpowiadającym usprawiedliwionym potrzebom uprawnionego oraz możliwościom zarobkowym i majątkowym zobowiązanego.

§ 2. Jeżeli jeden z małżonków został uznany za wyłącznie winnego rozkładu pożycia, a rozwód pociąga za sobą istotne pogorszenie sytuacji materialnej małżonka niewinnego, sąd na żądanie małżonka niewinnego może orzec, że małżonek wyłącznie winny obowiązany jest przyczyniać się w odpowiednim zakresie do zaspokajania usprawiedliwionych potrzeb małżonka niewinnego, chociażby ten nie znajdował się w niedostatku.

§ 3. Obowiązek dostarczania środków utrzymania małżonkowi rozwiedzonemu wygasa w razie zawarcia przez tego małżonka nowego małżeństwa. Jednakże gdy zobowiązanym jest małżonek rozwiedziony, który nie został uznany za winnego rozkładu pożycia, obowiązek ten wygasa także z upływem pięciu lat od orzeczenia rozvodu, chyba że ze względu na wyjątkowe okoliczności sąd, na żądanie uprawnionego, przedłuży wymieniony termin pięcioletni.

Art. 61. Z zastrzeżeniem przepisu artykułu poprzedzającego do obowiązku dostarczania środków utrzymania przez jednego z małżonków rozwiedzionych drugiemu stosuje się odpowiednio przepisy o obowiązku alimentacyjnym między krewnymi.

DZIAŁ V⁽⁴⁷⁾

SEPARACJA.

Art. 61¹. § 1. Jeżeli między małżonkami nastąpił zupełny rozkład pożycia, każdy z małżonków może żądać, ażeby sąd orzekł separację.

§ 2. Jednakże mimo zupełnego rozkładu pożycia orzeczenie separacji nie jest dopuszczalne, jeżeli wskutek niej miałyby ucierpieć dobro wspólnych małoletnich dzieci małżonków albo jeżeli z innych względów orzeczenie separacji byłoby sprzeczne z zasadami współżycia społecznego.

§ 3. Jeżeli małżonkowie nie mają wspólnych małoletnich dzieci, sąd może orzec separację na podstawie

zgodnego żądania małżonków.

Art. 61². § 1. Jeżeli jeden z małżonków żąda orzeczenia separacji, a drugi orzeczenia rozwodu i żądanie to jest uzasadnione, sąd orzeka rozwód.

§ 2. Jeżeli jednak orzeczenie rozwodu nie jest dopuszczalne, a żądanie orzeczenia separacji jest uzasadnione, sąd orzeka separację.

Art. 61³. § 1. Przy orzekaniu separacji stosuje się przepisy art. 57 i art. 58.

§ 2. Orzekając separację na podstawie zgodnego żądania małżonków, sąd nie orzeka o winie rozkładu pożycia. W tym wypadku następują skutki takie, jak gdyby żaden z małżonków nie ponosił winy.

Art. 61⁴. § 1. Orzeczenie separacji ma skutki takie jak rozwiązanie małżeństwa przez rozwód, chyba że ustawa stanowi inaczej.

§ 2. Małżonek pozostający w separacji nie może zawrzeć małżeństwa.

§ 3. Jeżeli wymagają tego względy słuszności, małżonkowie pozostający w separacji obowiązani są do wzajemnej pomocy.

§ 4. Do obowiązku dostarczania środków utrzymania przez jednego z małżonków pozostających w separacji drugiemu stosuje się odpowiednio przepisy art. 60, z wyjątkiem § 3.

§ 5. Przepisu art. 59 nie stosuje się.

Art. 61⁵. ⁽⁴⁸⁾ (uchylony).

Art. 61⁶. § 1. Na zgodne żądanie małżonków sąd orzeka o zniesieniu separacji.

§ 2. Z chwilą zniesienia separacji ustają jej skutki.

§ 3. ⁽⁴⁹⁾ Znosząc separację, sąd rozstrzyga o władzy rodzicielskiej nad wspólnym małoletnim dzieckiem małżonków.

Tytuł II.

POKREWIEŃSTWO

DZIAŁ I

RODZICE I DZIECI.

Rozdział I.

Pochodzenie dziecka.

Art. 62. § 1. ⁽⁵⁰⁾ Jeżeli dziecko urodziło się w czasie trwania małżeństwa albo przed upływem trzystu dni od jego ustania lub unieważnienia, domniemywa się, że pochodzi ono od męża matki. Domniemania tego nie stosuje się, jeżeli dziecko urodziło się po upływie trzystu dni od orzeczenia separacji.

§ 2. Jeżeli dziecko urodziło się przed upływem trzystu dni od ustania lub unieważnienia małżeństwa, lecz po zawarciu przez matkę drugiego małżeństwa, domniemywa się, że pochodzi ono od drugiego męża.

§ 3. Domniemania powyższe mogą być obalone tylko na skutek powództwa o zaprzeczenie ojcostwa.

Art. 63. Mąż matki może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym dowiedział się o urodzeniu dziecka przez żonę.

Art. 64. § 1. Jeżeli mąż matki został całkowicie ubezwłasnowolniony z powodu choroby psychicznej lub innego rodzaju zaburzeń psychicznych, na które zapadł w ciągu terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, powództwo może wytoczyć jego przedstawiciel ustawowy. Termin do wytoczenia powództwa wynosi w tym wypadku sześć miesięcy od dnia ustanowienia przedstawiciela ustawowego, a jeżeli przedstawiciel powziął wiadomość o urodzeniu się dziecka dopiero później - sześć miesięcy od dnia, w którym tę wiadomość powziął.

§ 2. Jeżeli przedstawiciel ustawowy męża całkowicie ubezwłasnowolnionego nie wytoczył powództwa o zaprzeczenie ojcostwa, mąż może wytoczyć powództwo po uchyleniu ubezwłasnowolnienia. Termin do wytoczenia powództwa wynosi w tym wypadku sześć miesięcy od dnia uchylenia ubezwłasnowolnienia, a jeżeli mąż powziął wiadomość o urodzeniu się dziecka dopiero później - sześć miesięcy od dnia w którym tę wiadomość powziął.

Art. 65. Jeżeli mąż matki zapadł na chorobę psychiczną lub innego rodzaju zaburzenia psychiczne w ciągu terminu do wytoczenia powództwa o zaprzeczenie ojcostwa i mimo istnienia podstaw do ubezwłasnowolnienia całkowitego nie został ubezwłasnowolniony, może on wytoczyć powództwo w ciągu sześciu miesięcy od ustania choroby lub zaburzeń, a gdy powziął wiadomość o urodzeniu się dziecka dopiero później - w ciągu sześciu miesięcy od dnia, w którym tę wiadomość powziął.

Art. 66. Mąż matki powinien wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko dziecku i matce, a jeżeli matka nie żyje - przeciwko dziecku.

Art. 67. Jeżeli dziecko urodziło się po upływie sto osiemdziesiątego dnia od zawarcia małżeństwa, a przed upływem trzechsetnego dnia od jego ustania lub unieważnienia, obalenie domniemania ojcostwa może nastąpić tylko przez wykazanie niepodobieństwa, żeby mąż mógł być ojcem dziecka.

Art. 68. § 1. Jeżeli dziecko urodziło się przed upływem sto osiemdziesiątego dnia od zawarcia małżeństwa, do obalenia domniemania ojcostwa wystarcza, jeżeli w procesie o zaprzeczenie ojcostwa mąż złoży oświadczenie, że nie jest ojcem dziecka.

§ 2. Jeżeli jednak mąż obcował z matką dziecka nie dawniej niż w trzechsetnym, a nie później niż w sto osiemdziesiątym pierwszym dniu przed urodzeniem się dziecka albo jeżeli zawierając małżeństwo wiedział, że żona jest w ciąży, obalenie domniemania ojcostwa może nastąpić tylko wtedy, gdy zachodzi niepodobieństwo, żeby mąż mógł być ojcem dziecka.

Art. 69. § 1. Matka może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa swego męża w ciągu sześciu miesięcy od urodzenia dziecka.

§ 2. Matka powinna wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa przeciwko mężowi i dziecku, a jeżeli mąż nie żyje - przeciwko dziecku.

§ 3. Obalenie domniemania ojcostwa może nastąpić tylko przez wykazanie niepodobieństwa, żeby mąż mógł być ojcem dziecka.

Art. 70. § 1. Dziecko po dojściu do pełnoletności może wytoczyć powództwo o zaprzeczenie ojcostwa męża swojej matki, nie później jednak jak w ciągu trzech lat od osiągnięcia pełnoletności.

§ 2. Dziecko powinno wytoczyć powództwo przeciwko mężowi swojej matki i matce, a jeżeli matka nie żyje - przeciwko jej mężowi. Jeżeli mąż matki nie żyje, powództwo powinno być wytoczone przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd **opiekunyczny**.

§ 3. Obalenie domniemania ojcostwa może nastąpić tylko przez wykazanie niepodobieństwa, żeby mąż

matki mógł być ojcem dziecka.

Art. 71. Zaprzeczenie ojcostwa nie jest dopuszczalne po śmierci dziecka.

Art. 72. Jeżeli nie zachodzi domniemanie, że ojcem dziecka jest mąż jego matki, albo gdy domniemanie takie zostało obalone, ustalenie ojcostwa może nastąpić albo przez uznanie dziecka przez ojca, albo na mocy orzeczenia sądu.

Art. 73. Przedstawiciel ustawowy ojca nie mającego pełnej zdolności do czynności prawnych nie może w jego imieniu dziecka uznać.

Art. 74. Do uznania dziecka przez ojca mającego ograniczoną zdolność do czynności prawnych potrzebna jest zgoda jego przedstawiciela ustawowego.

Art. 75. Można uznać dziecko nawet nie urodzone, jeżeli zostało już poczęte.

Art. 76. ⁽⁵¹⁾ (utracił moc).

Art. 77. § 1. Jeżeli dziecko jest małoletnie, do jego uznania potrzebna jest zgoda matki. Jeżeli matka nie żyje albo jeżeli nie przysługuje jej władza rodzicielska, albo jeżeli porozumienie się z matką napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody, zamiast jej zgody potrzebna jest zgoda ustawowego przedstawiciela dziecka.

§ 2. Do uznania dziecka poczętego potrzebna jest zgoda matki.

§ 3. Do uznania dziecka pełnoletniego potrzebna jest jego zgoda oraz zgoda matki, chyba że matka nie żyje albo że porozumienie się z nią napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody.

Art. 78. § 1. Zgoda osób wymienionych w artykule poprzedzającym powinna być wyrażona w formie przewidzianej dla uznania dziecka albo na piśmie z podpisem urzędowo poświadczonym.

§ 2. Zgoda może być wyrażona bądź przed uznaniem, bądź jednocześnie z nim, bądź w ciągu trzech miesięcy od daty uznania.

Art. 79. § 1. ⁽⁵²⁾ Uznanie dziecka może nastąpić przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego albo przed sądem opiekuńczym, a za granicą - przed polskim konsulem lub osobą wyznaczoną do wykonywania funkcji konsula, jeżeli uznanie dotyczy dziecka, którego rodzice są obywatelami polskimi.

§ 2. ⁽⁵³⁾ W razie niebezpieczeństwa grożącego bezpośrednio życiu ojca lub dziecka, uznanie dziecka może nastąpić także przed notariuszem.

Art. 80. § 1. Mężczyzna, który dziecko uznał, może w ciągu roku od daty uznania żądać jego unieważnienia z powodu wady swego oświadczenia woli.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio do oświadczenia osoby, której zgoda jest potrzebna do ważności uznania.

Art. 81. § 1. Dziecko, które zostało uznane przed osiągnięciem pełnoletności, może żądać unieważnienia uznania, jeżeli mężczyzna, który je uznał, nie jest jego ojcem.

§ 2. Z żądaniem tym dziecko może wystąpić po dojściu do pełnoletności, nie później jednak jak w ciągu trzech lat od jej osiągnięcia.

Art. 82. § 1. Jeżeli mężczyzna, który dziecko uznał, żąda unieważnienia swego uznania, powództwo powinno być wytoczone przeciwko dziecku i matce, a jeżeli matka nie żyje - przeciwko dziecku.

§ 2. Jeżeli matka żąda unieważnienia uznania, powództwo powinno być wytoczone przeciwko dziecku i

mężczyźnie, który dziecko uznał, a jeżeli mężczyzna ten nie żyje - przeciwko dziecku.

§ 3. Jeżeli dziecko żąda unieważnienia uznania, powództwo powinno być wytoczone przeciwko mężczyźnie, który dziecko uznał, i przeciwko matce, a jeżeli matka nie żyje - przeciwko mężczyźnie, który dziecko uznał. Jeżeli mężczyzna ten nie żyje, powództwo powinno być wytoczone przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd **opiekuńczy**.

Art. 83. Po śmierci dziecka unieważnienie uznania nie jest dopuszczalne.

Art. 84. ⁽⁵⁴⁾ § 1. Sądowego ustalenia ojcostwa może żądać dziecko, jego matka oraz domniemany ojciec dziecka. Jednakże matka ani domniemany ojciec nie mogą wystąpić z takim żądaniem po śmierci dziecka lub po osiągnięciu przez nie pełnoletności.

§ 2. Dziecko albo matka wytacza powództwo o ustalenie ojcostwa przeciwko domniemanemu ojcu, a gdy ten nie żyje - przeciwko kuratorowi ustanowionemu przez sąd **opiekuńczy**.

§ 3. Domniemany ojciec dziecka wytacza powództwo o ustalenie ojcostwa przeciwko dziecku i matce, a gdy matka nie żyje - przeciwko dziecku.

§ 4. W razie śmierci dziecka, które było powodem w sprawie o ustalenie ojcostwa, ustalenia mogą dochodzić jego zstępni.

Art. 85. § 1. Domniemywa się, że ojcem dziecka jest ten, kto obcował z matką dziecka nie dawniej niż w trzechsetnym, a nie później niż w sto osiemdziesiątym pierwszym dniu przed urodzeniem się dziecka.

§ 2. Okoliczność, że matka w tym okresie obcowała także z innym mężczyzną, może być podstawą do obalenia domniemania tylko wtedy, gdy z okoliczności wynika, że ojcostwo innego mężczyzny jest bardziej prawdopodobne.

Art. 86. Powództwo o ustalenie lub zaprzeczenie pochodzenia dziecka oraz o unieważnienie uznania dziecka może wytoczyć także prokurator.

Rozdział II.

Stosunki między rodzicami a dziećmi.

Oddział 1.

Przepisy ogólne.

Art. 87. Rodzice i dzieci obowiązani są wspierać się wzajemnie.

Art. 88. § 1. ⁽⁵⁵⁾ Dziecko, co do którego istnieje domniemanie, że pochodzi ono od męża matki, nosi jego nazwisko, chyba że małżonkowie oświadczyli, że dziecko nosić będzie nazwisko matki. Oświadczenia w tej sprawie składane są jednocześnie ze złożeniem oświadczeń w sprawie nazwisk przyszłych małżonków.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio do nazwiska dziecka, którego rodzice zawarli małżeństwo po urodzeniu się dziecka. Jeżeli rodzice zawarli małżeństwo po ukończeniu przez dziecko trzynastego roku życia, do zmiany nazwiska dziecka potrzebne jest także wyrażenie zgody przez dziecko osobiście.

Art. 89. § 1. Jeżeli ojcostwo zostało ustalone przez uznanie dziecka, dziecko nosi nazwisko ojca, chyba że ten za zgodą osób, których zgoda jest potrzebna do ważności uznania, złożył przy uznaniu dziecka oświadczenie, że nosić ono będzie nazwisko matki; jeżeli w chwili uznania dziecko ukończyło już trzynasty rok życia, potrzebne jest także wyrażenie zgody przez dziecko osobiście.

§ 2. ⁽⁵⁶⁾ Sąd w wyroku ustalającym ojcostwo albo sąd **opiekuńczy** w wydanym później postanowieniu

nadaje dziecku na jego wniosek albo na wniosek jego przedstawiciela ustawowego nazwisko ojca. Jeżeli dziecko ukończyło lat trzynaście, do nadania nazwiska ojca potrzebne jest także wyrażenie zgody przez dziecko osobiście.

§ 3. Jeżeli ojcostwa dziecka nie ustalono, dziecko nosi nazwisko matki. Jeżeli oboje rodzice są nieznani, sąd **opiekuńczy** nadaje dziecku nazwisko.

Art. 90. ⁽⁵⁷⁾ § 1. Jeżeli matka małoletniego dziecka zawarła małżeństwo z mężczyzną, który nie jest ojcem tego dziecka, małżonkowie mogą złożyć przed kierownikiem urzędu stanu cywilnego oświadczenie, że dziecko będzie nosiło nazwisko męża matki. Jeżeli dziecko ukończyło lat trzynaście, do nadania nazwiska męża matki potrzebne jest wyrażenie zgody przez dziecko osobiście.

§ 2. Nadanie dziecku nazwiska męża matki nie jest dopuszczalne, jeżeli nosi ono nazwisko ojca, chyba że nazwisko ojca zostało nadane na podstawie sądowego ustalenia ojcostwa.

Art. 91. § 1. Dziecko, które ma dochody z własnej pracy, powinno przyczyniać się do pokrywania kosztów utrzymania rodziny, jeżeli mieszka u rodziców.

§ 2. Dziecko, które pozostaje na utrzymaniu rodziców i mieszka u nich, jest obowiązane pomagać im we wspólnym gospodarstwie.

Oddział 2.

Władza rodzicielska.

Art. 92. Dziecko pozostaje aż do pełnoletności pod władzą rodzicielską.

Art. 93. § 1. Władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom.

§ 2. Jednakże w razie sądowego ustalenia ojcostwa władza rodzicielska przysługuje ojcu tylko wtedy, gdy przyzna mu ją sąd w wyroku ustalającym ojcostwo. Sąd **opiekuńczy** może ojcu przyznać władzę rodzicielską także po ustaleniu ojcostwa.

Art. 94. § 1. Jeżeli jedno z rodziców nie żyje albo nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, władza rodzicielska przysługuje drugiemu z rodziców. To samo dotyczy wypadku, gdy jedno z rodziców zostało pozbawione władzy rodzicielskiej albo gdy jego władza rodzicielska uległa zawieszeniu.

§ 2. Jeżeli ojcostwo nie zostało ustalone albo jeżeli zostało ustalone sądownie bez przyznania ojcu władzy rodzicielskiej, władza rodzicielska przysługuje matce.

§ 3. Jeżeli żadnemu z rodziców nie przysługuje władza rodzicielska albo jeżeli rodzice są nieznani, ustanawia się dla dziecka opiekę.

Art. 95. § 1. Władza rodzicielska obejmuje w szczególności obowiązek i prawo rodziców do wykonywania pieczy nad osobą i majątkiem dziecka oraz do wychowania dziecka.

§ 2. Dziecko pozostające pod władzą rodzicielską winno rodzicom posłuszeństwo.

§ 3. Władza rodzicielska powinna być wykonywana tak, jak tego wymaga dobro dziecka i interes społeczny.

Art. 96. Rodzice wychowują dziecko pozostające pod ich władzą rodzicielską i kierują nim. Obowiązani są troszczyć się o fizyczny i duchowy rozwój dziecka i przygotowywać je należycie do pracy dla dobra społeczeństwa odpowiednio do jego uzdolnień.

Art. 97. § 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom, każde z nich jest obowiązane i uprawnione do jej wykonywania.

§ 2. Jednakże o istotnych sprawach dziecka rodzice rozstrzygają wspólnie; w braku porozumienia między nimi rozstrzyga sąd **opiekuńczy**.

Art. 98. § 1. Rodzice są przedstawicielami ustawowymi dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską. Jeżeli dziecko pozostaje pod władzą rodzicielską obojga rodziców, każde z nich może działać samodzielnie jako przedstawiciel ustawy dziecka.

§ 2. Jednakże żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka:

- 1) przy czynnościach prawnych między dziećmi pozostającymi pod ich władzą rodzicielską;
- 2) przy czynnościach prawnych między dzieckiem a jednym z rodziców lub jego małżonkiem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz dziecka albo że dotyczy należnych dziecku od drugiego z rodziców środków utrzymania i wychowania.

§ 3. Przepisy paragrafu poprzedzającego stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym.

Art. 99. Jeżeli żadne z rodziców nie może reprezentować dziecka pozostającego pod władzą rodzicielską, reprezentuje je kurator ustanowiony przez sąd **opiekuńczy**.

Art. 100. Sąd **opiekuńczy** i inne organy państwowe obowiązane są udzielać pomocy rodzicom, jeżeli jest ona potrzebna do należytego wykonywania władzy rodzicielskiej; w szczególności każde z rodziców może zwrócić się do sądu opiekuńczego o odebranie dziecka zatrzymanego przez osobę nieuprawnioną.

Art. 101. § 1. Rodzice obowiązani są sprawować z należyłą starannością zarząd majątkiem dziecka pozostającego pod ich władzą rodzicielską.

§ 2. Zarząd sprawowany przez rodziców nie obejmuje zarobku dziecka ani przedmiotów oddanych mu do swobodnego użytku.

§ 3. Rodzice nie mogą bez zezwolenia sądu opiekuńczego dokonywać czynności przekraczających zakres zwykłego zarządu ani wyrażać zgody na dokonywanie takich czynności przez dziecko.

Art. 102. W umowie darowizny albo w testamencie można zastrzec, że przedmioty przypadające dziecku z tytułu darowizny lub testamentu nie będą objęte zarządem sprawowanym przez rodziców. W wypadku takim, gdy darczyńca lub spadkodawca nie wyznaczył zarządcy, sprawuje zarząd kurator ustanowiony przez sąd **opiekuńczy**.

Art. 103. Czysty dochód z majątku dziecka powinien być przede wszystkim obracany na utrzymanie i wychowanie dziecka oraz jego rodzeństwa, które wychowuje się razem z nim, nadwyżka zaś na inne uzasadnione potrzeby rodziny.

Art. 104. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje tylko jednemu z rodziców, sąd **opiekuńczy** może mu nakazać, żeby sporządził inwentarz majątku dziecka i przedstawił go sądowi oraz żeby zawiadamiał sąd o ważniejszych zmianach w stanie tego majątku.

Art. 105. Po ustaniu zarządu rodzice obowiązani są oddać dziecku lub jego przedstawicielowi ustawowemu zarządzany przez nich majątek dziecka. Na żądanie dziecka lub jego przedstawiciela ustawowego, zgłoszone przed upływem roku od ustania zarządu, rodzice obowiązani są złożyć rachunek z zarządu. Żądanie to nie może jednak dotyczyć dochodów z majątku pobranych w czasie wykonywania władzy rodzicielskiej.

Art. 106. Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd **opiekuńczy**, w razie zmiany okoliczności, może zmienić zawarte w wyroku orzekającym rozwód orzeczenie o władzy rodzicielskiej i sposobie jej wykonywania.

Art. 107. § 1. Jeżeli władza rodzicielska przysługuje obojgu rodzicom nie pozostającym ze sobą w związku

małżeńskim, sąd **opiekuńczy** może powierzyć wykonywanie władzy rodzicielskiej jednemu z nich, ograniczając władzę rodzicielską drugiego do określonych obowiązków i uprawnień w stosunku do osoby dziecka.

§ 2. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio w wypadku, gdy rodzice pozostają ze sobą w związku małżeńskim, lecz żyją w rozłączeniu.

Art. 108. Rodzice, którzy wykonywają władzę rodzicielską nad dzieckiem ubezwłasnowolnionym całkowicie, podlegają takim ograniczeniom, jakim podlega opiekun.

Art. 109. ⁽⁵⁸⁾ § 1. Jeżeli dobro dziecka jest zagrożone, sąd **opiekuńczy** wyda odpowiednie zarządzenia.

§ 2. Sąd **opiekuńczy** może w szczególności:

- 1) zobowiązać rodziców oraz małoletniego do określonego postępowania z jednoczesnym wskazaniem sposobu kontroli wykonania wydanych zarządzeń,
- 2) określić, jakie czynności nie mogą być przez rodziców dokonywane bez zezwolenia sądu, albo poddać rodziców innym ograniczeniom, jakim podlega opiekun,
- 3) ⁽⁵⁹⁾ poddać wykonywanie władzy rodzicielskiej stałemu nadzorowi kuratora sądowego,
- 4) skierować małoletniego do organizacji lub instytucji powołanej do przygotowania zawodowego albo do innej placówki sprawującej częściową pieczę nad dziećmi,
- 5) zarządzić umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

§ 3. Sąd **opiekuńczy** może także powierzyć zarząd majątkiem małoletniego ustanowionemu w tym celu kuratorowi.

§ 4. ⁽⁶⁰⁾ W przypadku, o którym mowa w § 2 pkt 5, sąd **opiekuńczy** zawiadamia powiatowe centrum pomocy rodzinie, które udziela rodzinie małoletniego odpowiedniej pomocy i składa sądowi opiekuńczemu sprawozdania dotyczące sytuacji rodziny i udzielanej pomocy, w terminach określonych przez sąd, a także współpracuje z kuratorem sądowym. Sąd **opiekuńczy**, ze względu na okoliczności uzasadniające umieszczenie małoletniego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej, rozważy także ustanowienie nadzoru kuratora sądowego nad sposobem wykonywania władzy rodzicielskiej nad małoletnim.

Art. 110. § 1. W razie przemijającej przeszkody w wykonywaniu władzy rodzicielskiej sąd **opiekuńczy** może orzec jej zawieszenie.

§ 2. Zawieszenie będzie uchylone, gdy jego przyczyna odpadnie.

Art. 111. § 1. Jeżeli władza rodzicielska nie może być wykonywana z powodu trwałej przeszkody albo jeżeli rodzice nadużywają władzy rodzicielskiej lub w sposób rażący zaniedbują swe obowiązki względem dziecka, sąd **opiekuńczy** pozbawi rodziców władzy rodzicielskiej. Pozbawienie władzy rodzicielskiej może być orzeczone także w stosunku do jednego z rodziców.

§ 1a. ⁽⁶¹⁾ Sąd może pozbawić rodziców władzy rodzicielskiej, jeżeli mimo udzielonej pomocy nie ustały przyczyny zastosowania art. 109 § 2 pkt 5, a w szczególności gdy rodzice trwale nie interesują się dzieckiem.

§ 2. W razie ustania przyczyny, która była podstawą pozbawienia władzy rodzicielskiej, sąd **opiekuńczy** może władzę rodzicielską przywrócić.

Art. 112. Pozbawienie władzy rodzicielskiej lub jej zawieszenie może być orzeczone także w wyroku orzekającym rozwód lub unieważnienie małżeństwa.

Art. 112¹. ⁽⁶²⁾ Jeżeli sąd **opiekuńczy** nie postanowi inaczej, obowiązek i prawo wykonywania bieżącej pieczy nad osobą małoletniego umieszczonego w rodzinie zastępczej albo w placówce opiekuńczo-wychowawczej, jego wychowania oraz reprezentowania w dochodzeniu świadczeń przeznaczonych na zaspokojenie potrzeb jego utrzymania należą do rodziny zastępczej albo placówki opiekuńczo-wychowawczej. Inne obowiązki i prawa wynikające z władzy rodzicielskiej należą do rodziców małoletniego.

Art. 112². ⁽⁶³⁾ Sprawy doboru rodzin zastępczych oraz współdziałania sądów opiekuńczych z organami administracji państwowej w tych sprawach, a także zakresu i form pomocy Państwa na rzecz dzieci umieszczonych w rodzinach zastępczych i zasady odpłatności rodziców za pobyt ich dzieci w tych rodzinach oraz postępowanie w tych sprawach - regulują odrębne przepisy.

Art. 113. § 1. ⁽⁶⁴⁾ Jeżeli wymaga tego dobro dziecka, sąd **opiekuńczy** zakaze rodzicom pozbawionym władzy rodzicielskiej osobistej styczności z dzieckiem.

§ 2. ⁽⁶⁵⁾ W wyjątkowych wypadkach sąd **opiekuńczy** może ograniczyć osobistą styczność z dzieckiem rodziców, których władza rodzicielska została ograniczona, przez umieszczenie dziecka w rodzinie zastępczej lub w placówce opiekuńczo-wychowawczej.

DZIAŁ II⁽⁶⁶⁾

PRZYSPOSOBIENIE.

Art. 114. § 1. Przynosić można osobę małoletnią, tylko dla jej dobra.

§ 2. Wymaganie małoletności powinno być spełnione w dniu złożenia wniosku o przysposobienie.

Art. 114¹. § 1. Przynosić może osoba mająca pełną zdolność do czynności prawnych, jeżeli jej kwalifikacje osobiste uzasadniają przekonanie, że będzie należycie wywiązywała się z obowiązków przysposabiającego.

§ 2. Między przysposabiającym a przysposobionym powinna istnieć odpowiednia różnica wieku.

Art. 114². § 1. Przynosić, które spowoduje zmianę dotychczasowego miejsca zamieszkania przysposobianego w Rzeczypospolitej Polskiej na miejsce zamieszkania w innym państwie, może nastąpić wówczas, gdy tylko w ten sposób można zapewnić przysposobianemu odpowiednie zastępcze środowisko rodzinne.

§ 2. Przepis § 1 nie ma zastosowania, jeżeli między przysposabiającym a przysposobianym istnieje stosunek pokrewieństwa lub powinowactwa albo gdy przysposabiający już przysposobił siostrę lub brata przysposobianego.

Art. 115. § 1. Przynosić wspólnie mogą tylko małżonkowie.

§ 2. Przynosić ma skutki przysposobienia wspólnego także wtedy, gdy osoba przysposobiona przez jednego z małżonków zostaje następnie przysposobiona przez drugiego małżonka.

§ 3. Sąd **opiekuńczy** może na wniosek przysposabiającego orzec, że przysposobienie ma skutki przysposobienia wspólnego, jeżeli przysposabiający był małżonkiem osoby, która wcześniej dziecko przysposobiła, a małżeństwo ustało przez śmierć małżonka, który już dokonał przysposobienia.

Art. 116. Przynosić przez jednego z małżonków nie może nastąpić bez zgody drugiego małżonka, chyba że ten nie ma zdolności do czynności prawnych albo że porozumienie się z nim napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody.

Art. 117. § 1. Przyniesienie następuje przez orzeczenie sądu opiekuńczego na żądanie przyniesającego.

§ 2. Orzeczenie nie może być wydane po śmierci przyniesającego lub osoby, która miała być przyniesiona.

§ 3. Po śmierci przyniesającego orzeczenie o przyniesieniu może być wydane wyjątkowo, jeżeli z żądaniem przyniesienia wystąpili oboje małżonkowie, jeden z nich zmarł po wszczęciu postępowania, a drugi żądanie przyniesienia wspólnie przez małżonków podtrzymuje oraz gdy przez dłuższy czas przed wszczęciem postępowania przyniesiany pozostawał pod pieczęcią wnioskodawców lub tylko zmarłego wnioskodawcy i między stronami powstała więź jak między rodzicami a dzieckiem.

§ 4. Na miejsce zmarłego w postępowaniu wstępuje kurator ustanowiony przez sąd **opiekuńczy**.

§ 5. Przyniesienie, o którym mowa w § 3, ma takie same skutki jak orzeczone przed śmiercią małżonka.

Art. 117¹. Przyniesienie nie stoi na przeszkodzie ponownemu przyniesieniu po śmierci przyniesającego.

Art. 118. § 1. Do przyniesienia potrzebna jest zgoda przyniesianego, który ukończył lat trzynaście.

§ 2. Sąd **opiekuńczy** powinien wysłuchać przyniesianego, który nie ukończył lat trzynastu, jeżeli może on pojąć znaczenie przyniesienia.

§ 3. Sąd **opiekuńczy** może wyjątkowo orzec przyniesienie bez żądania zgody przyniesianego lub bez jego wysłuchania, jeżeli nie jest on zdolny do wyrażenia zgody lub jeżeli z oceny stosunku między przyniesającym a przyniesianym wynika, że uważa się on za dziecko przyniesającego, a żądanie zgody lub wysłuchanie byłoby sprzeczne z dobrem przyniesianego.

Art. 119. § 1. Do przyniesienia potrzebna jest zgoda rodziców przyniesianego, chyba że zostali oni pozbawieni władzy rodzicielskiej lub są nieznani albo porozumienie się z nimi napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody. Nie jest też potrzebna zgoda ojca, jeżeli jego ojcostwo zostało ustalone przez sąd, a władza rodzicielska nie została mu przyznana.

§ 2. Sąd **opiekuńczy** może ze względu na szczególne okoliczności, orzec przyniesienie mimo braku zgody rodziców, których zdolność do czynności prawnych jest ograniczona, jeżeli odmowa zgody na przyniesienie jest oczywiście sprzeczna z dobrem dziecka.

Art. 119¹. § 1. Rodzice mogą przed sądem opiekuńczym wyrazić zgodę na przyniesienie swego dziecka w przyszłości bez wskazania osoby przyniesającego. Zgodę tę mogą odwołać przez oświadczenie złożone przed sądem opiekuńczym, nie później jednak niż przed wszczęciem sprawy o przyniesienie.

§ 2. Przepisy o przyniesieniu za zgodą rodziców bez wskazania osoby przyniesającego stosuje się odpowiednio, jeżeli jedno z rodziców wyraziło taką zgodę, a zgoda drugiego nie jest do przyniesienia potrzebna. Przepisu tego nie stosuje się, jeżeli porozumienie się z drugim rodzicem napotyka trudne do przewyciężenia przeszkody.

§ 3. Przepisy o przyniesieniu za zgodą rodziców bez wskazania osoby przyniesającego stosuje się odpowiednio również wtedy, gdy rodzice przyniesianego są nieznani albo nie żyją, jeżeli sąd **opiekuńczy** w orzeczeniu o przyniesieniu tak postanowi.

Art. 119². Zgoda rodziców na przyniesienie dziecka nie może być wyrażona wcześniej niż po upływie sześciu tygodni od urodzenia się dziecka.

Art. 120. Jeżeli dziecko pozostaje pod opieką, do przyniesienia potrzebna jest zgoda opiekuna. Jednakże sąd **opiekuńczy** może, ze względu na szczególne okoliczności, orzec przyniesienie nawet mimo braku zgody opiekuna, jeżeli wymaga tego dobro dziecka.

Art. 120¹. § 1. Przed orzeczeniem przysposobienia sąd **opiekuńczy** może określić sposób i okres osobistej styczności przysposabiającego z przysposobianym.

§ 2. W wypadku określenia styczności w formie pieczy nad dzieckiem stosuje się odpowiednio przepisy o rodzinach zastępczych, z tym że całkowite koszty utrzymania przysposobianego obciążają przysposabiającego.

§ 3. Jeżeli jednak przez przysposobienie przysposobiany ma zmienić dotychczasowe miejsce zamieszkania w Rzeczypospolitej Polskiej na miejsce zamieszkania w innym państwie, przysposobienie może być orzeczone po upływie określonego przez sąd **opiekuńczy** okresu osobistej styczności przysposabiającego z przysposobianym w dotychczasowym miejscu zamieszkania przysposobianego lub w innej miejscowości w Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 4. Przy wykonywaniu nadzoru nad przebiegiem styczności przysposabiającego z przysposobianym sąd **opiekuńczy** może korzystać z pomocy ośrodka adopcyjno-opiekuńczego lub organu pomocniczego w sprawach opiekuńczych.

Art. 121. § 1. Przez przysposobienie powstaje między przysposabiającym a przysposobionym taki stosunek, jak między rodzicami a dziećmi.

§ 2. Przysposobiony nabywa prawa i obowiązki wynikające z pokrewieństwa w stosunku do krewnych przysposabiającego.

§ 3. Ustają prawa i obowiązki przysposobionego wynikające z pokrewieństwa względem jego krewnych, jak również prawa i obowiązki tych krewnych względem niego.

§ 4. Skutki przysposobienia rozciągają się na zstępnych przysposobionego.

Art. 121¹. § 1. Przepisu art. 121 § 3 nie stosuje się względem małżonka, którego dziecko zostało przysposobione przez drugiego małżonka, ani względem krewnych tego małżonka także w razie przysposobienia po ustaniu małżeństwa przez śmierć tego małżonka.

§ 2. W wypadku gdy małżonek przysposobił dziecko swego małżonka po śmierci drugiego z rodziców przysposobionego, przepisu art. 121 § 3 nie stosuje się względem krewnych zmarłego, jeżeli w orzeczeniu o przysposobieniu sąd **opiekuńczy** tak postanowił.

Art. 122. § 1. Przysposobiony otrzymuje nazwisko przysposabiającego, a jeżeli został przysposobiony przez małżonków wspólnie albo jeżeli jeden z małżonków przysposabia dziecko drugiego małżonka - nazwisko, które noszą albo nosiłyby dzieci zrodzone z tego małżeństwa.

§ 2. Na żądanie osoby, która ma być przysposobiona, i za zgodą przysposabiającego sąd **opiekuńczy** w orzeczeniu o przysposobieniu postanawia, że przysposobiony nosić będzie nazwisko złożone z jego dotychczasowego nazwiska i z nazwiska przysposabiającego. Jeżeli przysposabiający albo przysposobiony nosi złożone nazwisko, sąd **opiekuńczy** rozstrzyga, który człon tego nazwiska wejdzie w skład nazwiska przysposobionego. Przepisu tego nie stosuje się w razie sporządzenia nowego aktu urodzenia przysposobionego z wpisaniem przysposabiających jako jego rodziców.

§ 3. Na wniosek przysposabiającego sąd może w orzeczeniu o przysposobieniu zmienić imię lub imiona przysposobionego. Jeżeli przysposobiony ukończył lat trzynaście, może to nastąpić tylko za jego zgodą. Przepis art. 118 § 2 stosuje się odpowiednio.

Art. 123. § 1. Przez przysposobienie ustaje dotychczasowa władza rodzicielska lub opieka nad przysposobionym.

§ 2. Jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, władza rodzicielska przysługuje obojgu małżonkom wspólnie.

Art. 124. § 1. Na żądanie przysposabiającego i za zgodą osób, których zgoda jest do przysposobienia potrzebna, sąd **opiekuńczy** orzeka, że skutki przysposobienia polegać będą wyłącznie na powstaniu stosunku między przysposabiającym a przysposobionym. Jednakże i w tym wypadku skutki przysposobienia rozciągają się na zstępnych przysposobionego.

§ 2. Nie jest dopuszczalne ograniczenie skutków przysposobienia w wypadku, gdy rodzice przysposobionego wyrazili przed sądem opiekuńczym zgodę na przysposobienie dziecka bez wskazania osoby przysposabiającego.

§ 3. Na żądanie przysposabiającego i za zgodą osób, których zgoda jest do przysposobienia potrzebna, sąd **opiekuńczy** może w okresie małoletności przysposobionego zmienić przysposobienie orzeczone stosownie do § 1 na przysposobienie, którego skutki podlegają przepisom art. 121-123.

Art. 124¹. W wypadku gdy rodzice przysposobionego wyrazili przed sądem opiekuńczym zgodę na jego przysposobienie bez wskazania osoby przysposabiającego, nie jest dopuszczalne uznanie przysposobionego, unieważnienie uznania, sądowe ustalenie lub zaprzeczenie jego pochodzenia.

Art. 125. § 1. Z ważnych powodów zarówno przysposobiony, jak i przysposabiający mogą żądać rozwiązania stosunku przysposobienia przez sąd. Rozwiązanie stosunku przysposobienia nie jest dopuszczalne, jeżeli wskutek niego miałyby ucierpieć dobro małoletniego dziecka. Orzekając rozwiązanie stosunku przysposobienia sąd może, stosownie do okoliczności, utrzymać w mocy wynikające z niego obowiązki alimentacyjne.

§ 2. Po śmierci przysposobionego lub przysposabiającego rozwiązanie stosunku przysposobienia nie jest dopuszczalne, chyba że przysposabiający zmarł po wszczęciu sprawy o rozwiązanie stosunku przysposobienia. W wypadku takim na miejsce przysposabiającego w procesie wstępuje kurator ustanowiony przez sąd.

Art. 125¹. § 1. Nie jest dopuszczalne rozwiązanie przysposobienia, na które rodzice przysposobionego wyrazili przed sądem opiekuńczym zgodę bez wskazania osoby przysposabiającego.

§ 2. Takie przysposobienie nie stoi na przeszkodzie ponownemu przysposobieniu za życia przysposabiającego.

Art. 126. § 1. Z chwilą rozwiązania stosunku przysposobienia ustają jego skutki. Jeżeli rozwiązanie nastąpiło po śmierci przysposabiającego, uważa się, że skutki przysposobienia ustały z chwilą jego śmierci.

§ 2. Przysposobiony zachowuje nazwisko nabyte przez przysposobienie oraz otrzymane w związku z przysposobieniem imię lub imiona. Jednakże z ważnych powodów sąd na wniosek przysposobionego lub przysposabiającego może w orzeczeniu o rozwiązaniu stosunku przysposobienia postanowić, że przysposobiony powraca do swego pierwotnego nazwiska, które nosił przed orzeczeniem przysposobienia. Na wniosek przysposobionego sąd orzeka o jego powrocie do poprzednio noszonego imienia lub imion.

Art. 127. Powództwo o rozwiązanie przysposobienia może wytoczyć także prokurator.

DZIAŁ III

OBOWIĄZEK ALIMENTACYJNY.

Art. 128. Obowiązek dostarczania środków utrzymania, a w miarę potrzeby także środków wychowania (obowiązek alimentacyjny) obciąża krewnych w linii prostej oraz rodzeństwo.

Art. 129. § 1. Obowiązek alimentacyjny obciąża zstępnych przed wstępnymi, a wstępnych przed rodzeństwem; jeżeli jest kilku zstępnych lub wstępnych - obciąża bliższych stopniem przed dalszymi.

§ 2. Krewnych w tym samym stopniu obciąża obowiązek alimentacyjny w częściach odpowiadających ich możliwościom zarobkowym i majątkowym.

Art. 130. ⁽⁶⁷⁾ Obowiązek jednego małżonka do dostarczania środków utrzymania drugiemu małżonkowi po rozwiązaniu lub unieważnieniu małżeństwa albo po orzeczeniu separacji wyprzedza obowiązek alimentacyjny krewnych tego małżonka.

Art. 131. § 1. Jeżeli skutki przysposobienia polegają wyłącznie na powstaniu stosunku między przysposabiającym a przysposobionym, obowiązek alimentacyjny względem przysposobionego obciąża przysposabiającego przed wstępnymi i rodzeństwem przysposobionego, a obowiązek alimentacyjny względem wstępnych i rodzeństwa obciąża przysposobionego dopiero w ostatniej kolejności.

§ 2. Jeżeli jeden z małżonków przysposobił dziecko drugiego małżonka, przysposobienie nie ma wpływu na obowiązek alimentacyjny między przysposobionym a tym drugim małżonkiem i jego krewnymi.

Art. 132. Obowiązek alimentacyjny zobowiązanego w dalszej kolejności powstaje dopiero wtedy, gdy nie ma osoby zobowiązanej w bliższej kolejności albo gdy osoba ta nie jest w stanie uczynić zadość swemu obowiązkowi lub gdy uzyskanie od niej na czas potrzebnych uprawnionemu środków utrzymania jest niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami.

Art. 133. § 1. Rodzice obowiązani są do świadczeń alimentacyjnych względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, chyba że dochody z majątku dziecka wystarczają na pokrycie kosztów jego utrzymania i wychowania.

§ 2. Poza powyższym wypadkiem uprawniony do świadczeń alimentacyjnych jest tylko ten, kto znajduje się w niedostatku.

Art. 134. W stosunku do rodzeństwa zobowiązany może uchylić się od świadczeń alimentacyjnych, jeżeli są one połączone z nadmiernym uszczerbkiem dla niego lub dla jego najbliższej rodziny.

Art. 135. § 1. Zakres świadczeń alimentacyjnych zależy od usprawiedliwionych potrzeb uprawnionego oraz od zarobkowych i majątkowych możliwości zobowiązanego.

§ 2. Wykonanie obowiązku alimentacyjnego względem dziecka, które nie jest jeszcze w stanie utrzymać się samodzielnie, może polegać także, w całości lub w części, na osobistych staraniach o jego utrzymanie lub wychowanie.

Art. 136. Jeżeli w ciągu ostatnich trzech lat przed sądowym dochodzeniem świadczeń alimentacyjnych osoba, która była już do tych świadczeń zobowiązana, bez ważnego powodu zrzekła się prawa majątkowego lub w inny sposób dopuściła do jego utraty albo jeżeli zrzekła się zatrudnienia lub zmieniła je na mniej zyskowne, nie uwzględnia się wynikłej stąd zmiany przy ustalaniu zakresu świadczeń alimentacyjnych.

Art. 137. Roszczenia o świadczenia alimentacyjne przedawniają się z upływem lat trzech.

Art. 138. W razie zmiany stosunków można żądać zmiany orzeczenia lub umowy dotyczącej obowiązku alimentacyjnego.

Art. 139. Obowiązek alimentacyjny nie przechodzi na spadkobierców zobowiązanego.

Art. 140. § 1. Osoba, która dostarcza drugiemu środków utrzymania lub wychowania nie będąc do tego zobowiązana albo będąc zobowiązana z tego powodu, że uzyskanie na czas świadczeń alimentacyjnych od osoby zobowiązanej w bliższej lub tej samej kolejności byłoby dla uprawnionego niemożliwe lub połączone z nadmiernymi trudnościami, może żądać zwrotu od osoby, która powinna była te świadczenia spełnić.

§ 2. Roszczenie przewidziane w paragrafie poprzedzającym przedawnia się z upływem lat trzech.

Art. 141. § 1. Ojciec nie będący mężem matki obowiązany jest przyczynić się w rozmiarze odpowiadającym okolicznościom do pokrycia wydatków związanych z ciążą i porodem oraz kosztów trzymiesięcznego utrzymania matki w okresie porodu. Z ważnych powodów matka może żądać udziału ojca w kosztach swego utrzymania przez czas dłuższy niż trzy miesiące. Jeżeli wskutek ciąży lub porodu matka poniosła inne

konieczne wydatki albo szczególne straty majątkowe, może ona żądać, ażeby ojciec pokrył odpowiednią część tych wydatków lub strat. Roszczenia powyższe przysługują matce także w wypadku, gdy dziecko urodziło się nieżywe.

§ 2. Roszczenia matki przewidziane w paragrafie poprzedzającym przedawniają się z upływem lat trzech od dnia porodu.

Art. 142. Jeżeli ojcostwo mężczyzny nie będącego mężem matki zostało uwiarygodnione, matka może żądać, ażeby mężczyzna ten jeszcze przed urodzeniem się dziecka wyłożył odpowiednią sumę pieniężną na koszty utrzymania matki przez trzy miesiące w okresie porodu oraz na koszty utrzymania dziecka przez pierwsze trzy miesiące po urodzeniu. Termin i sposób zapłaty tej sumy określa sąd.

Art. 143. Jeżeli ojcostwo mężczyzny, który nie jest mężem matki, nie zostało ustalone, zarówno dziecko, jak i matka mogą dochodzić roszczeń majątkowych związanych z ojcostwem tylko jednocześnie z dochodzeniem ustalenia ojcostwa. Nie dotyczy to roszczeń matki, gdy dziecko urodziło się nieżywe.

Art. 144. § 1. Dziecko może żądać świadczeń alimentacyjnych od męża swojej matki, nie będącego jego ojcem, jeżeli odpowiada to zasadom współżycia społecznego. Takie samo uprawnienie przysługuje dziecku w stosunku do żony swego ojca, nie będącej jego matką.

§ 2. Mąż matki dziecka, nie będący jego ojcem, może żądać od dziecka świadczeń alimentacyjnych, jeżeli przyczyniał się do wychowania i utrzymania dziecka, a żądanie jego odpowiada zasadom współżycia społecznego. Takie samo uprawnienie przysługuje żonie ojca dziecka, nie będącej matką dziecka.

§ 3. Do obowiązku świadczeń przewidzianego w poprzedzających paragrafach stosuje się odpowiednio przepisy o obowiązku alimentacyjnym między krewnymi.

Tytuł III.

OPIEKA I KURATELA

DZIAŁ I

OPIEKA NAD MAŁOLETNIM.

Rozdział I.

Ustanowienie opieki.

Art. 145. § 1. Opiekę ustanawia się dla małoletniego w wypadkach przewidzianych w tytule II niniejszego kodeksu.

§ 2. Opiekę ustanawia sąd **opiekuńczy**, skoro tylko poweźmie wiadomość, że zachodzi prawny po temu powód.

Art. 146. ⁽⁶⁸⁾ Opiekę sprawuje opiekun. Wspólne sprawowanie opieki nad dzieckiem sąd może powierzyć tylko małżonkom.

Art. 147. Jeżeli dobro pozostającego pod opieką tego wymaga, sąd **opiekuńczy** wydaje niezbędne zarządzenia dla ochrony jego osoby lub majątku aż do czasu objęcia opieki przez opiekuna; w szczególności sąd **opiekuńczy** może ustanowić w tym celu kuratora.

Art. 148. § 1. Nie może być ustanowiony opiekunem, kto nie ma pełnej zdolności do czynności prawnych, jak również ten, kto został pozbawiony praw publicznych albo praw rodzicielskich lub praw opiekuńczych.

§ 2. Nie może być ustanowiony opiekunem ten, w stosunku do kogo zachodzi prawdopodobieństwo, że nie

wywiąże się należycie z obowiązków opiekuna.

Art. 149. § 1. Gdy wzgląd na dobro pozostającego pod opieką nie stoi temu na przeszkodzie, opiekunem małoletniego powinna być ustanowiona przede wszystkim osoba wskazana przez ojca lub matkę, jeżeli nie byli pozbawieni władzy rodzicielskiej.

§ 2. Jeżeli opiekunem nie została ustanowiona osoba wymieniona w paragrafie poprzedzającym, opiekun powinien być ustanowiony spośród krewnych lub innych osób bliskich pozostającego pod opieką albo jego rodziców.

§ 3. ⁽⁶⁹⁾ W braku takich osób sąd **opiekuńczy** zwraca się o wskazanie osoby, której opieka mogłaby być powierzona, do właściwego organu prezydium rady narodowej albo do organizacji społecznej, do której należy piecza nad małoletnimi, a jeżeli pozostający pod opieką przebywa w zakładzie wychowawczym, może się zwrócić także do tego zakładu.

§ 4. ⁽⁷⁰⁾ W wypadku potrzeby ustanowienia opieki dla małoletniego umieszczonego w rodzinie zastępczej - sąd powierzy sprawowanie tej opieki przede wszystkim rodzicom zastępczym.

Art. 150. § 1. Minister Sprawiedliwości może w drodze rozporządzenia wydanego w porozumieniu z zainteresowanymi ministrami określić zasady i tryb powierzania opieki zakładom wychowawczym lub innym instytucjom i organizacjom społecznym oraz sposób wykonywania przez nie opieki.

§ 2. W razie powierzenia opieki zakładowi wychowawczemu lub innej instytucji albo organizacji społecznej sąd **opiekuńczy** może wyłączyć z zakresu obowiązków opiekuna zarząd majątkiem pozostającego pod opieką i powierzyć ten zarząd ustanowionemu przez siebie kuratorowi.

Art. 151. Sąd **opiekuńczy** może ustanowić jednego opiekuna dla kilku osób, jeżeli nie ma sprzeczności między ich interesami. Opieka nad rodzeństwem powinna być w miarę możliwości powierzona jednej osobie.

Art. 152. Każdy, kogo sąd **opiekuńczy** ustanowi opiekunem, obowiązany jest opiekę objąć. Z ważnych powodów sąd **opiekuńczy** może zwolnić od tego obowiązku.

Art. 153. Objęcie opieki następuje przez złożenie przyrzeczenia przed sądem opiekuńczym. Opiekun powinien objąć swe obowiązki niezwłocznie.

Rozdział II.

Sprawowanie opieki.

Art. 154. Opiekun obowiązany jest wykonywać swe czynności z należytą starannością, jak tego wymaga dobro pozostającego pod opieką i interes społeczny.

Art. 155. § 1. Opiekun sprawuje pieczę nad osobą i majątkiem pozostającego pod opieką; podlega przy tym nadzorowi sądu opiekuńczego.

§ 2. Do sprawowania opieki stosuje się odpowiednio przepisy o władzy rodzicielskiej z zachowaniem przepisów poniższych.

Art. 156. Opiekun powinien uzyskiwać zezwolenie sądu opiekuńczego we wszelkich ważniejszych sprawach, które dotyczą osoby lub majątku małoletniego.

Art. 157. Jeżeli opiekun doznaje przemijającej przeszkody w sprawowaniu opieki, sąd **opiekuńczy** może ustanowić kuratora.

Art. 158. Opiekun powinien przed powzięciem decyzji w ważniejszych sprawach wysłuchać pozostającego pod opieką, jeżeli pozwala na to jego rozwój umysłowy i stan zdrowia, oraz uwzględnić w miarę możliwości

jego rozsądne życzenia.

Art. 159. § 1. Opiekun nie może reprezentować osób pozostających pod jego opieką:

1) przy czynnościach prawnych między tymi osobami;

2) przy czynnościach prawnych między jedną z tych osób a opiekunem albo jego małżonkiem, zstępny, wstępny lub rodzeństwem, chyba że czynność prawna polega na bezpłatnym przysporzeniu na rzecz osoby pozostającej pod opieką.

§ 2. Przepisy powyższe stosuje się odpowiednio w postępowaniu przed sądem lub innym organem państwowym.

Art. 160. § 1. Niezwłocznie po objęciu opieki opiekun obowiązany jest sporządzić inwentarz majątku osoby pozostającej pod opieką i przedstawić go sądowi opiekuńczemu. Przepis powyższy stosuje się odpowiednio w razie późniejszego nabycia majątku przez osobę pozostającą pod opieką.

§ 2. Sąd **opiekuńczy** może zwolnić opiekuna od obowiązku sporządzenia inwentarza, jeżeli majątek jest nieznaczny.

Art. 161. § 1. Sąd **opiekuńczy** może zobowiązać opiekuna do złożenia do depozytu sądowego kosztowności, papierów wartościowych i innych dokumentów należących do pozostającego pod opieką. Przedmioty te nie mogą być odebrane bez zezwolenia sądu opiekuńczego.

§ 2. Gotówka pozostającego pod opieką, jeżeli nie jest potrzebna do zaspokajania jego uzasadnionych potrzeb, powinna być złożona przez opiekuna w instytucji bankowej. Opiekun może podejmować ulokowaną gotówkę tylko za zezwoleniem sądu opiekuńczego.

Art. 162. § 1. Opiekun sprawuje opiekę bezpłatnie.

§ 2. Jeżeli z opieką związany jest zarząd majątkiem wymagający znacznego nakładu pracy, sąd **opiekuńczy** może na żądanie opiekuna przyznać mu stosowne wynagrodzenie okresowe albo wynagrodzenie jednorazowe w dniu ustania opieki lub zwolnienia go od niej.

Art. 163. § 1. Opiekun może żądać od pozostającego pod opieką zwrotu nakładów i wydatków związanych ze sprawowaniem opieki. Do roszczeń z tego tytułu stosuje się odpowiednio przepisy o zleceniu.

§ 2. Roszczenia powyższe przedawniają się z upływem lat trzech od ustania opieki lub zwolnienia opiekuna.

Art. 164. Roszczenie osoby pozostającej pod opieką o naprawienie szkody wyrządzonej nienależyтым sprawowaniem opieki przedawnia się z upływem lat trzech od ustania opieki lub zwolnienia opiekuna.

Rozdział III.

Nadzór nad sprawowaniem opieki.

Art. 165. § 1. ⁽⁷¹⁾ Sąd **opiekuńczy** wykonywa nadzór nad sprawowaniem opieki, zaznajamiając się bieżąco z działalnością opiekuna oraz udzielając mu wskazówek i poleceń.

§ 2. Sąd **opiekuńczy** może żądać od opiekuna wyjaśnień we wszelkich sprawach należących do zakresu opieki oraz przedstawiania dokumentów związanych z jej sprawowaniem.

Art. 166. § 1. Opiekun obowiązany jest, w terminach oznaczonych przez sąd **opiekuńczy**, nie rzadziej niż co roku, składać temu sądowi sprawozdania dotyczące osoby pozostającego pod opieką oraz rachunki z zarządu jego majątkiem.

§ 2. Jeżeli dochody z majątku nie przekraczają prawdopodobnych kosztów utrzymania i wychowania pozostającego pod opieką, sąd **opiekuńczy** może zwolnić opiekuna od przedstawiania szczegółowych rachunków z zarządu; w wypadku takim opiekun składa tylko ogólne sprawozdanie o zarządzie majątkiem.

Art. 167. § 1. Sąd **opiekuńczy** bada sprawozdania i rachunki opiekuna pod względem rzeczowym i rachunkowym, zarządza w razie potrzeby ich sprostowanie i uzupełnienie oraz orzeka, czy i w jakim zakresie rachunki zatwierdza.

§ 2. Zatwierdzenie rachunku przez sąd **opiekuńczy** nie wyłącza odpowiedzialności opiekuna za szkodę wyrządzoną nienależytym sprawowaniem zarządu majątkiem.

Art. 168. Jeżeli opiekun nie sprawuje należytej opieki, sąd **opiekuńczy** wyda odpowiednie zarządzenia.

Rozdział IV.

Zwolnienie opiekuna i ustanie opieki.

Art. 169. § 1. Z ważnych powodów sąd **opiekuńczy** może na żądanie opiekuna zwolnić go z opieki.

§ 2. Sąd **opiekuńczy** zwolni opiekuna, jeżeli z powodu przeszkód faktycznych lub prawnych opiekun jest niezdolny do sprawowania opieki albo dopuszcza się czynów lub zaniechań, które naruszają dobro pozostającego pod opieką.

§ 3. Jeżeli sąd **opiekuńczy** nie postanowił inaczej, opiekun obowiązany jest prowadzić nadal pilne sprawy związane z opieką aż do czasu jej objęcia przez nowego opiekuna.

Art. 170. Gdy małoletni osiągnie pełnoletność albo gdy przywrócona zostanie nad nim władza rodzicielska, opieka ustaje z mocy prawa.

Art. 171. Jeżeli w chwili ustania opieki zachodzi przeszkoda do natychmiastowego przejęcia zarządu majątkiem przez osobę, która pozostawała pod opieką, albo przez jej przedstawiciela ustawowego lub spadkobierców, opiekun obowiązany jest nadal prowadzić pilne sprawy związane z zarządzeniem majątku, chyba że sąd **opiekuńczy** postanowi inaczej.

Art. 172. § 1. W razie zwolnienia opiekuna lub ustania opieki opiekun obowiązany jest złożyć w ciągu trzech miesięcy rachunek końcowy z zarządu majątkiem.

§ 2. Do rachunku końcowego stosuje się odpowiednio przepisy o rachunku rocznym.

Art. 173. Sąd **opiekuńczy** może zwolnić opiekuna od obowiązku składania rachunku końcowego.

Art. 174. Niezwłocznie po swym zwolnieniu lub po ustaniu opieki opiekun obowiązany jest oddać osobie, która pozostawała pod opieką, albo jej przedstawicielowi ustawowemu lub spadkobiercom zarządzany przez siebie majątek tej osoby.

DZIAŁ II

OPIEKA NAD UBEZWŁASNOWIONYM CAŁKOWICIE.

Art. 175. Do opieki nad ubezwłasnowolnionym całkowicie stosuje się odpowiednio przepisy o opiece nad małoletnim z zachowaniem przepisów poniższych.

Art. 176. Jeżeli względ na dobro pozostającego pod opieką nie stoi temu na przeszkodzie, opiekunem ubezwłasnowolnionego całkowicie powinien być ustanowiony przede wszystkim jego mąż, a w braku tegoż - jego ojciec lub matka.

Art. 177. Opieka nad ubezwłasnowolnionym całkowicie ustaje z mocy prawa w razie uchylecia ubezwłasnowolnienia lub zmiany ubezwłasnowolnienia całkowitego na częściowe.

DZIAŁ III

KURATELA.

Art. 178. § 1. Kuratora ustanawia się w wypadkach w ustawie przewidzianych.

§ 2. W zakresie nie uregulowanym przez przepisy, które przewidują ustanowienie kuratora, stosuje się odpowiednio do kurateli przepisy o opiece z zachowaniem przepisów poniższych.

Art. 179. § 1. Organ państwowy, który ustanowił kuratora, przyzna mu na jego żądanie stosowne wynagrodzenie za sprawowanie kurateli. Wynagrodzenie pokrywa się z majątku osoby, dla której kurator jest ustanowiony, a jeżeli osoba ta nie ma majątku, wynagrodzenie pokrywa ten, na czyje żądanie kurator został ustanowiony.

§ 2. Wynagrodzenia nie przyznaje się, jeżeli nakład pracy kuratora jest nieznaczny, a sprawowanie kurateli czyni zadość zasadom współżycia społecznego.

Art. 180. § 1. Z zastrzeżeniem wyjątków w ustawie przewidzianych, organ państwowy, który ustanowił kuratora, uchyli kuratelę, gdy odpadnie jej cel.

§ 2. Jeżeli kurator został ustanowiony do załatwienia poszczególnej sprawy, kuratela ustaje z chwilą ukończenia tej sprawy.

Art. 181. § 1. Kurator osoby ubezwłasnowolnionej częściowo jest powołany do jej reprezentowania i do zarządu jej majątkiem tylko wtedy, gdy sąd **opiekuńczy** tak postanowi.

§ 2. W razie uchylecia ubezwłasnowolnienia kuratela ustaje z mocy prawa.

Art. 182. Dla dziecka poczętego, lecz jeszcze nie urodzonego, ustanawia się kuratora, jeżeli jest to potrzebne do strzeżenia przyszłych praw dziecka. Kuratela ustaje z chwilą urodzenia się dziecka.

Art. 183. ⁽⁷²⁾ § 1. Dla osoby niepełnosprawnej ustanawia się kuratora, jeżeli osoba ta potrzebuje pomocy do prowadzenia wszelkich spraw albo spraw określonego rodzaju lub do załatwienia poszczególnej sprawy. Zakres obowiązków i uprawnień kuratora określa sąd **opiekuńczy**.

§ 2. Kuratelę uchyli się na żądanie osoby niepełnosprawnej, dla której była ustanowiona.

Art. 184. § 1. Dla ochrony praw osoby, która z powodu nieobecności nie może prowadzić swoich spraw, a nie ma pełnomocnika, ustanawia się kuratora. To samo dotyczy wypadku, gdy pełnomocnik nieobecny nie może wykonywać swoich czynności albo gdy je wykonywa nienależycie.

§ 2. Kurator powinien przede wszystkim postarać się o ustalenie miejsca pobytu osoby nieobecnej i zawiadomić ją o stanie jej spraw.

¹⁾ Z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o wstąpienie w związek małżeński należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198).

¹⁾ Z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o wstąpienie w związek małżeński należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198). Art. 1 zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757)

zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

2) Art. 1 § 4:- dodany przez art. 44 ustawy z dnia 27 lipca 2001 r. o służbie zagranicznej (Dz.U.01.128.1403) z dniem 10 maja 2002 r.- zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.

3) Art. 2:- zmieniony przez art. 85 pkt 1 ustawy z dnia 6 października 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U.86.36.180) z dniem 1 marca 1987 r.- zmieniony przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.- zmieniony przez art. 1 pkt 1 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. (Dz.U.99.52.532) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 grudnia 1999 r.

4) Art. 3 zmieniony przez art. 85 pkt 1 ustawy z dnia 6 października 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U.86.36.180) z dniem 1 marca 1987 r.

5) Art. 3 § 3 dodany przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

6) Art. 4:- zmieniony przez art. 85 pkt 2 ustawy z dnia 6 października 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U.86.36.180) z dniem 1 marca 1987 r.,- z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o braku okoliczności wyłączających zawarcie małżeństwa oraz wydawanie zezwolenia na zawarcie małżeństwa przed upływem miesięcznego terminu należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198).- zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

7) Art. 4¹ dodany przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

8) Z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o stwierdzenie legitymacji procesowej do wystąpienia do sądu w sprawach możliwości lub niemożności zawarcia małżeństwa należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198).Art. 5 zmieniony przez art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

9) Art. 6 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 7 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

10) Art. 7 zmieniony przez art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

11) Z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o wyborze nazwiska, jakie będą nosić małżonkowie i dzieci zrodzone z małżeństwa należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198).Art. 8 zmieniony przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

12) Art. 8 § 3 zmieniony przez art. 70 ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. - Prawo pocztowe (Dz.U.03.130.1188) z dniem 24 sierpnia 2003 r.

13) Art. 9:- zmieniony przez art. 85 pkt 3 ustawy z dnia 6 października 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U.86.36.180) z dniem 1 marca 1987 r.- zmieniony przez art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

14) Art. 10 zmieniony przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.

- 15) Art. 10 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 2 lit. a) ustawy z dnia 21 maja 1999 r. (Dz.U.99.52.532) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 grudnia 1999 r.
- 16) Art. 10 § 4 dodany przez art. 1 pkt 2 lit. b) ustawy z dnia 21 maja 1999 r. (Dz.U.99.52.532) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 grudnia 1999 r.
- 17) Art. 15¹ dodany przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.
- 18) Art. 17 zmieniony przez art. 1 pkt 13 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.
- 19) Z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o wyborze nazwiska, jakie będą nosić małżonkowie i dzieci zrodzone z małżeństwa należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198). Art. 25 zmieniony przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.
- 20) Art. 28 § 1 według numeracji ustalonej przez art. 1 pkt 3 lit. a) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 21) Art. 28 § 2 dodany przez art. 1 pkt 3 lit. b) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 22) Art. 28¹ dodany przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 23) Tytuł działu III zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 24) Tytuł rozdziału I zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 25) Art. 31 zmieniony przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 26) Art. 32 uchylony przez art. 1 pkt 6 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 27) Art. 33 zmieniony przez art. 1 pkt 7 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 28) Art. 34¹ dodany przez art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 29) Art. 36 zmieniony przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 30) Art. 36¹ dodany przez art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 31) Art. 37 zmieniony przez art. 1 pkt 11 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.

- 32) Art. 39 zmieniony przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 33) Art. 40 zmieniony przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 34) Art. 41 zmieniony przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 35) Art. 42 zmieniony przez art. 1 pkt 12 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 36) Art. 43 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 13 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 37) Art. 44 uchylony przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 38) Art. 45 zmieniony przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 39) Art. 46 zmieniony przez art. 1 pkt 14 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 40) Rozdział II zmieniony przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 41) Rozdział III zmieniony przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 42) Art. 58 § 1 według numeracji ustalonej przez art. 1 pkt 6 lit. a) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 43) Art. 58 § 2 dodany przez art. 1 pkt 6 lit. b) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 44) Art. 58 § 3 dodany przez art. 1 pkt 6 lit. b) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 45) Art. 58 § 4 dodany przez art. 1 pkt 6 lit. b) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 46) Art. 59:- zmieniony przez art. 1 pkt 7 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.-z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń opowrocie małżonka rozwiedzionego do nazwiska noszonego przed zawarciem małżeństwa należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198).
- 47) Tytuł I dział V dodany przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. (Dz.U.99.52.532) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 grudnia 1999 r.
- 48) Art. 61⁵ uchylony przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.

- 49) Art. 61⁶ § 3 zmieniony przez art. 1 pkt 17 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 20 stycznia 2005 r.
- 50) Art. 62 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 4 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. (Dz.U.99.52.532) zmieniającej nin. ustawę z dniem 16 grudnia 1999 r.
- 51) Art. 76 został uznany za niezgodny z art. art. 47 w związku z art. 31 ust. 3 oraz w związku z art. 18 Konstytucji RP, wyrokiem Trybunału Konstytucyjnego z dnia 16 lipca 2007 r. (Dz.U.07.134.947). Zgodnie z tym wyrokiem wymieniony wyżej przepis traci moc z dniem 26 lipca 2007 r.
- 52) Art. 79 § 1:- zmieniony przez art. 85 pkt 4 lit. a) ustawy z dnia 6 października 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U.86.36.180) z dniem 1 marca 1987 r.- z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o uznaniu dziecka należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198).
- 53) Art. 79 § 2:- zmieniony przez art. 85 pkt 4 lit. b) ustawy z dnia 6 października 1986 r. Prawo o aktach stanu cywilnego (Dz.U.86.36.180) z dniem 1 marca 1987 r.- zmieniony przez art. 1 pkt 15 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.
- 54) Art. 84 zmieniony przez art. 1 pkt 18 ustawy z dnia 17 czerwca 2004 r. (Dz.U.04.162.1691) zmieniającej nin. ustawę z dniem 19 lipca 2004 r.
- 55) Art. 88 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 24 lipca 1998 r. (Dz.U.98.117.757) zmieniającej nin. ustawę z dniem 15 listopada 1998 r.
- 56) Art. 89 § 2 zmieniony przez art. 1 pkt 8 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 57) Z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o nadaniu dziecku nazwiska męża matki należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198).
- 58) Art. 109 zmieniony przez art. 1 pkt 9 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 59) Art. 109 § 2 pkt 3 zmieniony przez art. 1 pkt 1 lit. a) ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. (Dz.U.00.122.1322) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2001 r.
- 60) Art. 109 § 4 dodany przez art. 1 pkt 1 lit. b) ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. (Dz.U.00.122.1322) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2001 r.
- 61) Art. 111 § 1a dodany przez art. 1 pkt 2 ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. (Dz.U.00.122.1322) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 stycznia 2001 r.
- 62) Art. 112¹ dodany przez art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 63) Art. 112² dodany przez art. 1 pkt 10 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.
- 64) Art. 113 § 1 według numeracji ustalonej przez art. 1 pkt 11 lit. a) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dniem 1 marca 1976 r.

- 65) Art. 113 § 2 dodany przez art. 1 pkt 11 lit. b) ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dnia 1 marca 1976 r.
- 66) Tytuł II dział II zmieniony przez art. 1 ustawy o zmianie ustawy - Kodeks rodzinny i opiekuńczy oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.95.83.417) z dnia 20 października 1995 r.
- 67) Art. 130 zmieniony przez art. 1 pkt 5 ustawy z dnia 21 maja 1999 r. (Dz.U.99.52.532) zmieniającej nin. ustawę z dnia 16 grudnia 1999 r.
- 68) Art. 146 zmieniony przez art. 1 pkt 16 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dnia 1 marca 1976 r.
- 69) Z dniem 27 maja 1990 r. przyjmowanie oświadczeń o wskazywanie kandydata na opiekuna prawnego należy do organów gminy zgodnie z art. 3 pkt 5 ustawy z dnia 17 maja 1990 r. o podziale zadań i kompetencji określonych w ustawach szczególnych pomiędzy organy gminy a organy administracji rządowej oraz o zmianie niektórych ustaw (Dz.U.90.34.198).
- 70) Art. 149 § 4 dodany przez art. 1 pkt 17 ustawy z dnia 19 grudnia 1975 r. (Dz.U.75.45.234) zmieniającej nin. ustawę z dnia 1 marca 1976 r.
- 71) Art. 165 § 1 zmieniony przez art. 1 pkt 3 ustawy z dnia 21 grudnia 2000 r. (Dz.U.00.122.1322) zmieniającej nin. ustawę z dnia 1 stycznia 2001 r.
- 72) Art. 183 zmieniony przez art. 2 ustawy z dnia 9 maja 2007 r. o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego oraz niektórych innych ustaw (Dz.U.07.121.831) z dnia 7 października 2007 r.